

Institutul pentru Politici Publice
București

Politică

pe bani publici

Institutul pentru Politici Publice

POLITICĂ PE BANI PUBLICI

Aprilie 2004

© Dreptul de autor

Toate drepturile sunt rezervate Institutului pentru Politici Publice (IPP) și Fundației pentru o Societate Deschisă (FSD). Atât publicația cât și fragmente din ea nu pot fi reproduse fără permisiunea celor două instituții.

București, aprilie 2004

Raportul *Politică pe bani publici* este realizat de Institutul pentru Politici Publice (IPP) cu sprijinul Fundației pentru o Societate Deschisă (FSD).

Mulțumim domnului Conf. univ. dr. Corneliu-Liviu Popescu, Facultatea de Drept, Universitatea București pentru redactarea secțiunii *Scurte considerații asupra fenomenului finanțării oculte a vieții politice* și domnului Valerian Stan pentru elaborarea secțiunii *Integritate, responsabilitate și transparență - imperative ale finanțării activității politice* și pentru contribuția importantă în elaborarea concluziilor acestei lucrări.

Pentru documentarea locală a temei abordate în cadrul raportului mulțumim domnilor *Istvan Haller*, Coordonator Programe, Liga Pro Europa (jud. Mureș), *Lucian Ionescu*, Director Executiv, Mare Nostrum (jud. Constanța) și *Corneliu Saranci*, Jurnalist (jud. Iași). Aportul Ancăi Ghinea în documentarea din plan central pentru proiect a fost important și dorim să îi mulțumim. Mulțumim de asemenea ziariștilor cu care ne-am consultat pe tot parcursul proiectului.

Coordonator proiect

Adrian Moraru

Coordonator Programe, Institutul pentru Politici Publice)

Institutul pentru Politici Publice
București

Institutul pentru Politici Publice

Bdul. Hristo Botev, nr. 3,
et. 2, ap. 3
Sector 3, București
Tel/Fax: (+4 021) 314 1542
e-mail office@ipp.ro
www.ipp.ro

Fundația pentru o Societate
Deschisă

Căderea Bastiliei, nr. 33,
Sector 1,
București
Tel: (+4 021) 212 1101, 212 1102
Fax: (+4 021) 212 1032
www.osf.ro

Cuprins

Considerații preliminare	7
Aspecte metodologice	11
Integritate, responsabilitate și transparență - imperative ale finanțării activității politice	13
Mecanisme prin care fondurile publice sunt utilizate în scopuri politice și electorale	23
I. Deturnarea fondurilor publice prin intermediul unor firme/organizații neguvernamentale	23
II. Influențarea presei prin mijloace financiare, în detrimentul „banului public”	29
III. Acordarea de ajutoare sociale în scop electoral ...	35
IV. Folosirea proprietății publice în scop politic	41
V. Campanie electorală cu fonduri publice prin festivaluri și zile naționale	49
VI. Alte mecanisme prin care fondurile publice sunt deturnate de la destinația inițială în scopuri politice sau electorale	57
Scurte considerații asupra fenomenului finanțării oculte a vieții politice	63
Concluzii	69
Bibliografie	75
Listă abrevieri	77
Anexe	79

Considerații preliminare

Pornind în primul rând de la numeroasele sesizări prezentate de mass media din România, cu precădere începând cu anul 2003, cu privire la folosirea de către demnitari a fondurilor publice în alte scopuri decât cele prevăzute prin lege, Institutul pentru Politici Publice (IPP) își propune, prin elaborarea raportului de față, să prezinte practici și mecanisme prin care aceste resurse financiare sunt deturnate către scopuri politice și electorale. Nu în ultimul rând, ne propunem să atragem atenția clasei politice, instituțiilor statului, asupra efectelor acestor practici, atât la nivelul economiei cât și al moralității din viață politică, a consecințelor la nivelul încrederii cetățenilor în partide, până la urmă. Plecând de la acest considerent, obiectivul materialului nu este atât acela de a investiga și de a dezvolta anchete cu privire la persoane și cazuri concrete de folosire a banilor publici pentru interese de partid, ci în principal de a contura elemente privind soluții pentru prevenirea și sancționarea unor asemenea situații.

Pentru a veni în sprijinul instituțiilor care au atribuții de control asupra fondurilor publice, raportul va prezenta într-o primă secțiune câteva mecanisme prin care banii publici ajung în visteria partidului sau sunt folosiți pentru diferite evenimente legate de activitatea acestuia, neavând pretenția de a le epuiza ci de a trece în revistă pe cele mai importante. Mecanismele identificate de IPP sunt ilustrate cu exemple din presă, o importantă sursă de documentare pentru acest subiect.

Raportul se va opri asupra situațiilor în care fondurile publice sunt deturnate prin intermediul unor firme sau organizații neguvernamentale, acordării de ajutoare sociale, facilități și beneficii prin intermediul unor programe guvernamentale centrale sau locale cu un vădit scop electoral (acestea fiind mai consistente și diverse într-un an electoral în comparație cu

celelalte perioade ale guvernării), folosirii resurselor materiale și umane în contextul unor activități sau evenimente ale partidelor precum și asupra festivalurilor și sărbătorilor naționale și ale comunităților locale (care se înmulțesc pe măsură ce momentul alegerilor se apropie).

Într-un alt plan, materialul va prezenta unele concluzii pentru fiecare dintre mecanismele amintite, cu scopul de a de fi dezvoltate în direcții de acțiune și recomandări concrete prin care să se identifice responsabilități, principalul instrument abordat în acest sens fiind legislația, cea care, revizuită fiind, ar putea să combată, alături de un control riguros exercitat de instituțiile abilitate, utilizarea mecanismelor prin care folosirea fondurile publice este deturnată de la scopul său inițial către interese politice. Raportul nostru oferă exemple de situații întâlnite în special la nivelul partidului de guvernământ iar concluziile desprinse sunt ilustrative pentru orice partid sau coaliție care, ajunsă la putere, s-ar lăsa tentată să abuzeze de resursele publice în scopuri politice. Materialul își propune, din acest punct de vedere, să contureze cazuri și tendințe pe care orice partid care ajunge să dețină puterea ar putea deveni tentat să le practice, pentru satisfacerea unor obiective politice din resursele publice la care are acces prin funcțiile dobândite în administrație.

Studiul IPP și-a propus să semnaleze inclusiv complexitatea excesivă, legislativă și instituțională în materia supusă analizei de față, complexitate care poate fi ea însăși o premiză a drenării resurselor publice în politică. În acest context, apreciem că rezolvarea problemei ar trebui abordată inclusiv prin reglementări secundare foarte precise, emise în aplicarea legilor, depășindu-se astfel cadrul declarațiilor publice de bune intenții.

Totodată, nu este mai puțin adevărat faptul că, în special instituțiile care au responsabilități în domeniul controlului,

parcurg în acest moment un proces de reformă, însă devine esențial ca acest proces să includă o analiză a cazurilor concrete, a situațiilor punctuale ce pot avea sau pot căpăta pe parcurs caracter de fenomen, astfel încât strategia în domeniul controlului să includă măsuri concrete care să poată combate eficient mecanismele de drenare a fondurilor publice.

Aspecte metodologice

Pentru elaborarea raportului s-a folosit o metodologie complexă în cadrul căreia instrumentele calitative cum sunt interviul și analiza documentară au predominat. Analiza documentară a avut la bază studierea în profunzime a legislației existente în domeniul fondurilor publice, dar și al partidelor politice. Desfășurarea proiectului a luat de asemenea ca punct de reper și concluziile unor rapoarte, lucrări, articole elaborate pe aceeași temă în ultima perioadă în România. Documentarea s-a desfășurat în perioada august 2003 - aprilie 2004 iar IPP a folosit și propriile date centralizate anterior demarării proiectului.

IPP a organizat interviuri cu reprezentanți ai partidelor politice, instituțiilor administrației publice din plan central și local precum și cu ziariști care au redactat articole în domeniu.

Trei comunități locale au fost selectate pentru a exemplifica utilizarea mecanismelor de folosire a fondurilor publice în scopuri de partid sau pentru evenimente cu caracter electoral: Constanța, Iași și Târgu Mureș. În fiecare din aceste județe au fost desemnați trei monitori locali care au avut responsabilitatea de a documenta principalele mecanisme identificate, prezentând exemple din presa locală și interviuând reprezentanți ai instituțiilor administrației publice și ai partidelor politice din cele trei comunități.

În paralel cu desfășurarea cercetării, au fost adresate numeroase solicitări privind liberul acces la informațiile de interes public având ca temei legal Legea nr. 544/2001 (legea privind liberul acces la informațiile de interes public), unor instituții cu responsabilități în domeniu, ale căror date au avut relevanță pentru tema documentată.

În municipiile reședință ale celor trei județe din cadrul proiectului au fost organizate dezbateri cu scopul de a include în elaborarea concluziilor raportului percepția reprezentanților de pe plan local asupra aspectelor ridicate în cadrul proiectului. La dezbateri au luat parte reprezentanți ai partidelor politice, ai administrației publice locale, ziașiști și reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale locale.

Datorită naturii subiectului abordat, presa a reprezentat pentru IPP atât o sursă de informații, dar și partener de discuție pe parcursul desfășurării proiectului. Astfel, metodologia a inclus monitorizarea riguroasă, începând cu anul 2003, în principal a patru cotidiane (Adevărul, Evenimentul Zilei, România Liberă și Ziua), criteriul de selecție fiind frecvența și consistența articolelor apărute pe tema cercetată. Pentru ilustrarea mecanismelor s-au folosit exemple prezentate și în alte cotidiane și săptămânale cum sunt Capital, Cotidianul sau Național. În același timp, IPP a organizat întâlniri periodice cu ziașiști, schimbul de opinii având scopul final de a prezenta în mod adecvat mecanismele și de a propune recomandări pentru îmbunătățirea situației.

Integritate, responsabilitate și transparență - imperative ale finanțării activității politice

Ideea că utilizarea transparentă, responsabilă și în conformitate cu legea a resurselor publice constituie una din premisele majore ale „integrității publice” a devenit în anii din urmă un adevăr elementar. Deciziile privind cheltuielile publice și având drept mobil obținerea unui avantaj necuvenit, personal sau de grup, sunt trecute de experții în domeniu printre cauzele cele mai frecvente și mai serioase, prin consecințe, ale corupției.

Experiența României din anii de după 1990 - dar și a altor societăți în tranziție - arată că tentația partidelor și a politicianilor de a obține avantaje pe seama „banului public” a fost și este un fapt destul de des întâlnit. La mijlocul anilor '60, într-o perioadă în care reveniseră în actualitate tendințele ostile instituționalizării partidelor politice, Maurice Duverger scria, într-una din lucrările sale de referință¹: „A refuza partidele, înseamnă pur și simplu să refuzi să acționezi. Dacă ar fi adevărat că democrația este incompatibilă cu partidele, atunci asta ar însemna că democrația este incompatibilă cu condițiile epocii noastre”. În România anilor 2000, teoria lui Duverger este deplin actuală. Existența partidelor politice și acțiunea lor este deplin necesară drumului României către o societate democratică consolidată. Dacă asupra acestui fapt suntem cu toții de acord, mai rămâne doar ca toți să acceptăm că este imperios necesar ca partidele și politicianii să fie dedicați și ei imperativelor „integrității publice”.

S-a spus, credem că pe bună dreptate, că este o atitudine coruptă aceea de a măsura succesul unei cariere politice în funcție de alegerile câștigate, atunci când acestea au fost

¹ Maurice Duverger, *Les partis politique*, Paris, Armand Colin, 1953

câștigate prin camuflarea adevărului sau chiar prin utilizarea privilegiată și incorectă legal a resurselor, mai cu seamă a acelor resurse care grevează, într-un fel sau altul, „interesul public”. O competiție politică viciată de utilizarea incorectă și privilegiată a resurselor (mai ales a resurselor publice) prejudiciază de două ori „interesul general”: o dată prin aceea că produce o pagubă de ordin material „avutului public” iar a doua oară pentru că afectează grav principiile și mecanismele democratice și încrederea oamenilor în ele. Un exemplu recent avem în raportul OSCE² cu privire la ultimele alegeri din Federația Rusă, alegeri care incriminează folosirea resurselor publice în campania electorală.

Una din întrebările cele mai incomode pentru politicienii români - dar cu siguranță că nu doar pentru ei - este cea privind modul de finanțare a activităților politice ale acestora. Atunci când subiectul este adus în discuție, declarațiile politicienilor sunt mai echivoce ca oricând. Cu toții afirmă că „fondurile partidelor sunt insuficiente”, că legislația ar fi prea strictă și că, din cauza aceasta, „mai sunt și unele probleme cu legalitatea finanțării partidelor noastre”. Întrebarea care s-a pus de multe ori în ultimii ani a fost ce dimensiuni au, totuși, aceste „probleme cu legalitatea”. Oricum, se naște întrebarea ce împiedică partidele politice, dacă susțin că legislația nu e corespunzătoare, să adopte ori să modifice legile pentru ca acțiunea politică să fie atât eficientă, cât și legală. Una din extrem de puținele ocazii în care politicienii au răspuns acestei întrebări a fost în contextul unei dezbateri publice organizată în luna octombrie 2000³, având ca temă chiar finanțarea partidelor politice. Liderul unuia dintre partidele cele mai importante, Ministrul Justiției la acea dată, a apreciat că în jur de 80% din fondurile partidelor sunt

² OSCE, *Final Report on Elections to the State Duma, Russian Federation*, 7 decembrie 2003

³ Dezbaterea Asociației Pro Democrația, „*Finanțarea partidelor politice - o condiție pentru democrație*”, octombrie 2000

obținute ilegal. Un alt lider politic prezent la dezbateri a apreciat că subvențiile de la buget ale partidelor nu acoperă nici facturile telefonice în campania electorală.⁴ Următoarea întrebare care se pune de la sine este aceasta: care sunt sursele și căile care fac posibil ca partidele să obțină sume atât de importante la limita sau chiar în afara legii. În ce privește sursele respective, există practic un larg consens că acestea înseamnă fie „banul public”, în modul cel mai direct, fie o proveniență privată însă grevând - sub forme și grade diferite însă practic de fiecare dată - „banul public” sau, mai general, „interesul public”.

Obiectul proiectului de față îl constituie identificarea principalelor surse și canale prin care banii publici și orice alte resurse de același tip sunt sau pot fi folosiți în scopuri electorale sau de partid. Aceste date au fost prezentate instituțiilor abilitate în controlul fondurilor publice, partidelor politice, Parlamentului și date publicității pentru informarea cetățenilor.

Monitorizarea și analizele pe care Institutul pentru Politici Publice le-a realizat în cadrul proiectului „Politică pe bani publici” au evidențiat, așa cum se va vedea, o diversitate de mecanisme de „drenare” a resurselor publice în „politică”: de la condiționări de ordin economic impuse presei din interese electorale și de partid, la facilități fiscale importante acordate firmelor politicienilor sau oamenilor de afaceri care susțin financiar partidul aflat la guvernare, de la atribuirea preferențială a contractelor de achiziții publice (inclusiv a contractelor guvernamentale) până la alocarea de fonduri publice exagerat de mari pentru acțiuni aducătoare de

⁴ Ziua, „Valeriu Stoica: 80 din fondurile partidelor sunt obținute ilegal”, 28 octombrie 2000 (cele două declarații au fost făcute de Președintele Partidului Național Liberal și Ministrul Justiției [la acel moment], Valeriu Stoica, respectiv de Vicepreședintele Partidului Național Liberal, Paul Păcuraru)

importante beneficii electorale - petreceri, sărbători, festivaluri, comemorări etc. Unul din cazurile de ultimă oră monitorizate în cadrul proiectului - reprezentativ, la nivel local, pentru practica amintită - este aceea a proiectului de buget pe anul 2004 propus de Președintele al Consiliului județean Vrancea (Marian Opișan), una din persoanele cele mai cunoscute ca „baron local” aparținând partidului aflat la guvernare. O sumă de 16 miliarde de lei urmează să fie cheltuită, în unul din cele mai sărace județe ale țării, pentru nu mai puțin de 22 de evenimente care, desfășurându-se într-un an electoral, ar putea fi considerate drept tentative de a obține beneficii electorale: Festivalul internațional al viei și vinului, Ziua Europei, Sărbătoarea berii, Ziua internațională a copilului, Ziua Națională a României, Ziua Unirii Principatelor Române, Ziua internațională a femeii, Comemorarea bătrânilor de la Mărăști-Mărășești-Oituz, Zilele Municipiului Focșani, Organizarea revelionului etc.

„Sprijinul financiar corupt” subliniază o analiză recentă a Transparency International⁵, „este nu numai un mijloc abuziv la care recurg partidele ce aspiră la putere, dar poate submina chiar procesul democratic prin violarea încrederii în instituțiile publice, vitală pentru menținerea unor practici democratice puternice și viabile”. Conform acestui sondaj, efectuat în 47 de țări, întrebați dacă ar avea puterea să elimine corupția, în ce domeniu ar face-o, 3 din 10 persoane intervievate au ales eliminarea corupției la nivelul partidelor politice. Celor care înțeleg bine situația actuală din România, concluzia prestigioasei organizații internaționale poate să le apară chiar ca un avertisment. O bună guvernare, „integritatea publică” și diminuarea corupției vor avea șanse să devină realitate în România numai în măsura în care „corupția politică” va scădea semnificativ. Pentru aceasta, cel puțin două condiții sunt esențiale - amendarea legislației specifice și consolidarea

⁵ Transparency International, *Global Corruption Barometer*, iulie 2003

rolului Curții de Conturi, dar și Ministerului Public și instanțelor judecătorești.

În ce privește Legea nr. 43/2003 privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale, a cărei analiză de detaliu a fost făcută în cadrul proiectului, sunt necesare amendamente care să elimine numeroasele imprecizii și ambiguități. Un exemplu este acela al secțiunii reglementând „Alte surse de venituri” ale partidelor politice. Impreciziile existente cu privire la „activitățile specifice societăților comerciale” pe care au voie să le desfășoare partidele politice sunt tot atâtea căi prin care organizații definite prin propria lege ca neavând scop lucrativ să desfășoare activități de acest gen. Numeroase lacune și imprecizii țin de domeniul evidențierii veniturilor și cheltuielilor partidelor, al bilanțurilor și verificării acestora. Practica diferită de la un partid la altul, constatată pe timpul desfășurării proiectului, reclamă intervenții normative urgente și substanțiale. În luna aprilie 2002, România a ratificat Convenția civilă asupra corupției, document elaborat de Consiliul Europei. Convenția dă o atenție specială evidențierii și controlului riguros al „conturilor”, cerând fiecărei părți să ia măsurile necesare în dreptul său intern astfel încât conturile anuale să fie stabilite clar și ca acestea să dea o imagine fidelă asupra situației financiare. În oricare dintre domenii, inclusiv în cel al finanțării și gestiunii fondurilor și patrimoniului partidelor politice, o contabilitate și un management financiar defectuoase încurajează corupția. De aceea, unul din instrumentele anti-corupție cele mai eficiente este dezvoltarea unor practici de administrare financiară de calitate, care să includă un sistem de contabilitate eficient și rapid, combinat cu un control profesionist exercitat de auditori interni și independenți. O lacună majoră a Legii finanțării partidelor politice este aceea a lipsei de transparență privind formarea și gestionarea resurselor financiare, patrimoniale și de altă natură ale partidelor politice. Persoane juridice de drept public, cele mai importante dintre ele utilizând inclusiv fonduri

publice, partidele politice vor trebui să urmeze regimul juridic stabilit pentru asemenea instituții prin reglementările legale privind liberul acces la informațiile de interes public.

Deficiențele serioase de reglementare și practica neunitară întâlnită la nivelul partidelor politice au impus elaborarea în cadrul unui proiect complementar prezentului, a unui „Ghid practic pentru organizarea fondurilor partidelor și pentru transparența raportărilor”⁶. „Ghidul” are la bază o colecție a reglementărilor, procedurilor și bunelor practici dar și a deficiențelor întâlnite în activitatea financiară curentă a partidelor și formațiunilor politice și în campaniile electorale din România. El își propune mai ales să furnizeze informațiile necesare și să contribuie la asigurarea suportului necesar pentru o activitate financiară transparentă și responsabilă în viața politică românească.

În ce privește controlul legalității finanțării partidelor și campaniilor electorale, concluzia cea mai importantă este că rolul Curții de Conturi trebuie întărit substanțial. Expertii în analiza și combaterea fenomenului corupției sunt unanimi în ideea că această instituție este, din multe puncte de vedere, unul din garanții cei mai importanți ai sistemului de integritate publică al unei țări. Responsabilă atât cu auditarea veniturilor și cheltuielilor publice, cât și cu controlul finanțării activității politice, Curtea de Conturi trebuie să acționeze ca un supraveghetor al „legalității financiare” și, în cele din urmă, ca un girant al integrității și credibilității instituțiilor de sub „jurisdicția” sa - inclusiv a partidelor politice. În literatura de specialitate se afirmă repetat că această instituție are toate șansele să fie vulnerabilă la presiunile venind dinspre clienții săi dacă Guvernul numește conducerea Curții, stabilește

⁶ IPP a elaborat un *Ghid practic pentru organizarea fondurilor partidelor și pentru transparența raportării*, material dat publicității în luna mai 2004.

resursele alocate acestora și organigrama și nivelul de salarizare. Din fericire, în România o asemenea premiză nu există, Curtea de Conturi funcționând sub autoritatea Parlamentului.

Din păcate, însă, acest statut legal al instituției în discuție nu are încă toate consecințele pozitive pe care ar putea să le aibă. Au existat situații, în anii din urmă, în care responsabili ai Curții de Conturi au sugerat că ezită să controleze legalitatea finanțării partidelor politice din cauză că liderii politici ar putea privi cu ostilitate asemenea controale. La acest moment genul acesta de rețineri nu mai sunt exprimate public, dar este destul de evident faptul că verificarea finanțării partidelor și campaniilor electorale este încă departe de a urmări și de a atinge obiectivele pe care o asemenea activitate le presupune. Amendarea legislației și asumarea de către conducerea și personalul Curții a propriului statut sunt două căi de neocolit pentru consolidarea rolului și creșterii eficienței acestei instituții. În plus, controlul finanțării partidelor politice ar trebui exercitat, atunci când nu este vorba de aspecte penale, după caz, de Curtea de Conturi, de instanțele judecătorești și de Curtea Constituțională, iar când este vorba de situații infracționale, de Ministerul Public și de instanțele judecătorești. Pe timpul campaniilor electorale, colaborarea dintre specialiștii Curții de Conturi și cei ai Autorității Electorale Permanente, dar și dintre aceștia și alte autorități cu atribuții privind alegerile (cum ar fi Consiliul Național al Audiovizualului) constituie o premisă importantă pentru ca practica partidelor politice și a celorlaltor competitori politici să fie cât mai aproape de legalitate și de criteriile unei competiții electorale cât mai echitabilă și corectă. În condițiile unor reglementări legale destul de lacunare și imprecise, este necesar ca instituția Curtea de Conturi să-și asume un rol cât se poate mai activ, în limitele legii desigur, în prevenirea utilizării „în politică” a resurselor publice altfel decât responsabil, corect și după criterii adecvate managerial.

Una din practicile care în prezent este departe de asemenea criterii, și care în viitor ar trebui avută în vedere de Curtea de Conturi, este aceea a gestionării „în devălmășie” a fondurilor și celorlaltor resurse la nivelul birourilor parlamentare din circumscripții. Partidele politice și parlamentarii lor amestecă la acest nivel resursele partidelor cu cele parlamentare într-un mod ilegal, de vreme ce chiar prin lege destinația celor două tipuri de resurse sunt net diferite, iar gestionarea lor trebuie delimitată strict. Neîntâmplându-se astfel, suspiciunile pot să apară ca justificate inclusiv cu privire la corectitudinea gestionării respectivelor resurse.

Anul 2004 este primul în care finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale se va face în conformitate cu noile reglementări în materie, Legea nr. 43/2003. Faptul acesta a contat într-o măsură decisivă în stabilirea perioadei de desfășurare a proiectului. În aceeași măsură a contat și faptul că anul 2004 este unul electoral - în vară sunt programate alegerile locale iar către sfârșitul anului cele parlamentare și prezidențiale. Principalul scop al proiectului a fost să identifice și să propună partidelor și oamenilor politici, dar și autorităților cu competențe legale în materie, soluții concrete pentru o practică aptă să asigure, pe de o parte, legalitatea și transparența finanțării activităților politice, iar pe de altă parte o competiție electorală cât mai corectă și echitabilă. IPP dorește să contribuie mai departe la menținerea în atenția Guvernului, Parlamentului și partidelor politice a propunerilor de amendare - strict necesară - a legislației dar și la determinarea profesionalizării practicii de control a abuzurilor în folosirea resurselor publice în scop politic.

Teoreticienii și practicienii dedică societății civile un loc important în cadrul „sistemelor de integritate publică”. Experiența din ultimii ani a țărilor foste socialiste a validat cu prisosință această opțiune. Recentul caz al Președintelui lituanian, Rolandas Paksas, împotriva căruia Seima

(Parlamentul) a întreprins o anchetă și a decis demiterea ca urmare a acuzațiilor de corupție în legătură cu finanțarea activității sale politice, este încă o dovadă a rolului pe care societatea civilă îl poate juca atunci când își asumă cu responsabilitate statutul propriu.

Mecanisme prin care fondurile publice sunt utilizate în scopuri politice și electorale

I. Deturnarea fondurilor publice prin intermediul unor firme/organizații neguvernamentale

Unul dintre principalele mecanisme prin care fondurile publice ajung în visteria partidelor politice presupune conlucrarea instituțiilor publice cu o firmă sau cu o organizație neguvernamentală (în unele cazuri ambele) care intermediază „transferul de fonduri”. Situații tipice în acest caz sunt ilustrate de administrarea unor programe guvernamentale la nivel central sau a administrării unor servicii publice la nivel local. După ce licitația organizată pentru obținerea fondurilor publice a fost câștigată de o firmă având legături cu partidul majoritar reprezentat în instituțiile publice implicate, aceasta din urmă donează partidului direct sau prin intermediul unei fundații, un procent care variază de la o situație la alta.

Un exemplu tipic pentru acest mecanism este reprezentat de cazul „Ialomița 2000”. Prin intermediul programului „Cornul și Laptele”⁷ Consiliul Județean Ialomița a alocat firmei Derpan SRL fondurile necesare implementării programului pe raza județului. În urma unor declarații aparținând reprezentanților opoziției bazate și pe mărturia patronului firmei implicate, s-a descoperit faptul că firma a vărsat în contul Fundației „Ialomița 2000” un procent din aceste fonduri. Fundația era condusă la

⁷ Prin intermediul acestui program gestionat de Guvern, începând cu anul 2002 elevii din clasele I - IV și preșcolarii înscriși într-o structură educațională primesc în fiecare zi de școală un pachet de alimente. Datorită impactului electoral sesizat Premierul Adrian Năstase a anunțat recent (reuniune PSD Pitești, 1 mai 2004) intenția de a extinde programul la nivel național, fără a explica proveniența resurselor.

momentul respectiv de Președintele Consiliului Județean Ialomița, lider PSD în plan local.

La fel de ilustrativ este exemplul unei firme „Eurolat” din județul Maramureș, câștigătoare a licitației „Cornul și laptele”. Direcția de Sănătate Publică din Mureș a fost sesizată că produsele distribuite de această firmă în mai multe școli sunt alterate. În paralel, alte surse citate de cotidianul „Evenimentul Zilei”⁸ au precizat că prețul cu care firma a câștigat licitația este mai mic chiar decât cel de producție. În cadrul aceluiași articol un membru marcant din PSD Maramureș a afirmat: *„Nu câștigă din program mare lucru, poate nimic, dar își iau partea din alte afaceri. Patronii sunt apropiați ai familiei Năstase și nu puteau să nu îl ajute într-o situație de partid, să-i zicem așa, cum este programul Cornul și laptele”*.

Perpetuarea acestui mecanism este întreținută de cele mai multe ori de faptul că este foarte dificil de dovedit legătura existentă între firme și partide. Cazurile cele mai evidente sunt prezentate în presă, însă nu au fost urmate de investigații din partea autorităților statului și nu a fost aplicată nici o sancțiune. Fără îndoială că elementul politic are din nou o pondere importantă, știut fiind faptul că există încă pași importanți de făcut până la independența politică a justiției precum și a altor organisme de control.

Această situație permite existența unei relații între fonduri publice, actori politici și firme care intermediază transferul banilor din visteria statului în „pușculița” partidului. Ce atrage atenția în mod special este cuantumul sumelor care parcurg acest traseu și care permite ca în urma folosirii a doar câtorva procente să se creeze fonduri suficiente pentru a desfășura,

⁸ Evenimentul Zilei, *„Reprezentanții unei firme câștigătoare la <Cornul și Laptele>: Am participat la licitație că așa a vrut partidul”*, 10 octombrie 2003

spre exemplu, o campanie electorală. Presa a făcut cunoscute publicului o serie de astfel de situații.

- de exemplu, s-a scris că, Ion Vrâncean, fost partener de afaceri al lui Corneliu Iacubov (Vicepreședinte al PSD Bacău), l-a acuzat pe acesta din urmă că, împreună cu vicepreședintele PSD Viorel Hrebenciuc, a prejudiciat statul de importante sume de bani. Conform declarației lui Vrâncean, întreprinderi precum RAFO Onești au fost privatizate cu scopul de a frauda bugetul de stat și de a crea firme off-shore la Viena, pentru a da bani la PSD. Numai pentru această afacere Vrâncean, fost partener de afaceri al lui Iacubov, afirmă că acesta din urmă i-a dat lui Hrebenciuc 5 milioane de dolari pentru campania electorală PSD din 2000.⁹
- firma PA&CO aparținând unuia dintre finanțatorii campaniei electorale PSD din 2000 a obținut trei contracte din partea Administrației Naționale a Drumurilor în valoare de 37,9 milioane Euro¹⁰. Patronul firmei Costel Cășuneanu este unul dintre finanțatorii PSD și membru în „Club 75”, o organizație înființată de 69 de oameni de afaceri care au cotizat cu câte 75 de milioane de lei pentru a ajuta actualul partid de guvernământ în campania electorală din 2000.¹¹

Bani pentru partid și pentru campanii electorale sunt obținuți și prin intermediul companiilor și firmelor de stat. Presa a prezentat mai multe cazuri în care au existat procese de

⁹ Evenimentul Zilei, „*RAFO, pușculiță pentru PSD*”, 11 martie 2004

¹⁰ Evenimentul Zilei, „*O firmă din Bacău a încheiat contracte de 37,9 milioane de euro cu AND*”, 11 noiembrie 2003

¹¹ Evenimentul Zilei, „*Finanțator PSD câștigă licitații de 40 milioane Euro*”, 11 noiembrie 2003

privatizare netransparente sau acestea s-au amânat în mod intenționat. Cel mai elocvent caz este cel al ARO Câmpulung în legătură cu care liderul sindicatului afirmă că „La ARO au intrat sute de milioane de dolari în ultimii 10 ani, dar s-au făcut inginerii financiare prin care banii s-au scurs în alte buzunare și fabrica a mers din ce în ce mai rău...Nimeni nu a luat măsuri împotriva jafului de la ARO pentru că de aici se <trăgeau> ajutoare consistente pentru campaniile electorale”. Este de menționat faptul că Autoritatea pentru Privatizare și Administrare a Participațiilor Statului (APAPS) a refuzat în mod constant intenția companiei Cross Lander din SUA de a cumpăra fabrica.¹²

Deși există indicii prezentate în special de presă că mecanismul deturnării fondurilor publice către scopuri politice prin intermediul firmelor sau organizațiilor neguvernamentale este des folosit atât la nivel central, în preajma campaniei cu precădere, dar și la nivel local, unde susținerea financiară a partidelor politice este destul de precară de altfel, instrumentarea unor cazuri concrete este dificilă, după cum s-a menționat anterior. Motivul principal se referă la imposibilitatea de a stabili o legătură directă între persoanele politice implicate și acționariatul firmei. Sunt folosite astfel diverse metode de afaceri prin interpuși ai unei companii, fapt care face aproape imposibilă documentarea situațiilor cu caracter de exemplu pentru acest mecanism. Chiar și atunci când se poate efectua o anchetă, nu există nici voința politică în acest sens, nici o implicare reală și profesionistă a organelor abilitate. Printre cele mai utilizate metode de mascare a acționariatului se numără¹³:

¹² România Liberă, „Jaful de la ARO a alimentat campania electorală”, 16 august 2003

¹³ Revista Capital, „Cum se pot ascunde acționarii în spatele unor firme”, 14 septembrie 2003

- cea mai des utilizată este „simulația prin persoane interpuse”. Deși există o legislație recent adoptată cu privire la anticorupție și conflict de interese, se poate aprecia că există încă un număr îngrijorător de situații în care în registrele ce conțin acționarii unei companii sunt trecute persoane care sunt în fapt „manevrate” de altele, acestea deținând controlul real asupra deciziilor și fondurilor companiei. În această situație există un contract aparent (simulat) și unul secret care este cel real. Se impune precizarea că nu este necesar ca aceste contracte ascunse să fie în formă scrisă. Cel mai probabil ele sunt sub forma unor înțelegeri verbale întărite de puterea de control și decizie pe care beneficiarul o are.
- existența unor societăți anonime cu acțiuni la purtător reprezintă o altă metodă de „ascundere” a acționariatului real. Astfel, o societate se înființează prin înscrierea a cinci membri fondatori drept acționari, aceștia din urmă având dreptul de a transmite mai departe acțiunile pe care le au în proprietate. Proprietarul care deține în mod fizic acțiunile nu apare în Registrul Comerțului unde se solicită informații despre acționari, ci apar acționarii fondatori.
- înființarea societăților off-shore reprezintă o metodă foarte utilizată de ascundere a acționariatului. Principalul lor avantaj este unul de natură fiscală. Ele nu pot fi urmărite din punctul de vedere al acționariatului datorită modului de constituire și funcționare. Ele își desfășoară activitatea în afara granițelor naționale ale statului în care sunt rezidente.

Alături de firme, organizațiile neguvernamentale reprezintă alte instrumente folosite pentru a finanța activități politice și electorale. ONG-urile care au statut de utilitate publică sunt

cele mai vulnerabile din acest punct de vedere, ele având acces la fonduri guvernamentale. Recent (februarie 2004), Acțiunea Populară a prezentat o listă a unor astfel de ONG-uri conduse de politicieni PSD.¹⁴ Astfel, Primul Ministru Adrian Năstase este Președinte al Asociației Generale a Vânătorilor și Pescarilor Sportivi din România, Fundației Europene Titulescu și al Asociației de Drept Internațional și Relații Internaționale. Articolul precizează că numai în 2003 Fundația Titulescu a primit de la Guvern 3,61 miliarde lei¹⁵.

Combaterea acestui mecanism se impune mai ales având în vedere sumele mari provenind din fonduri publice care sunt sau pot fi deturnate către scopuri politice.

¹⁴ Cotidianul, „*Premierul Năstase alocă fonduri președintelui de fundație Năstase*”, 6 februarie 2004

¹⁵ România Liberă, „*Fonduri dirijate către ONG ale PSD*”, 6 februarie 2004

II. Influențarea presei prin mijloace financiare, în detrimentul „banului public”

Pe măsură ce se apropia campania electorală din 2004, guvernării au început să uzeze din ce în ce mai des de una dintre metodele devenite clasice de atragere a presei de partea puterii, prin diverse contracte de publicitate acordate:

- fie direct de la ministere
- fie de la regii și societăți comerciale cu capital majoritar de stat.

Unele instituții publice au stabilit contacte materializate în relații de afaceri, pe banii publici, direct cu instituțiile de presă, altele au apelat la agenții de publicitate care intermediază relația financiară în numele instituției. În ambele cazuri, se constată o lipsă de transparență cu privire la asemenea contracte făcute pe bani publici, iar documentările anterioare cu privire la accesul la informații privind fondurile pentru publicitate ale unor instituții ale administrației publice indică faptul că în continuare liderii politici care conduc aceste instituții uzează de banii publici în baza propriei interpretări pe care o dau legislației, ci nu a unor criterii transparente de folosire¹⁶.

Deși există cazuri și în plan local (exemplul Iași - actualul primar interimar, Gheorghe Nichita, fost director RAJAC care își făcea reclamă în presa locală în numele instituției, din fondurile publice ale acesteia pentru publicitate¹⁷), practica este

¹⁶ Societatea Academică din România (Cristian Ghinea), „*Transparența pentru o presă independentă, cum cheltuie instituțiile publice banii de publicitate?*”, 2003

¹⁷ Academia Cașavencu, „*Un primar cuban și altul cu ban*”, 16-22 septembrie 2003

mult mai vizibilă în plan central unde majoritatea cotidienele și săptămânalele cu tiraj important au beneficiat în ultima perioadă de asemenea contracte. Dacă la început relațiile financiare din banii publici, stabilite de conducerea politică a unor instituții care dispuneau de resurse prin care să poată alimenta financiar presa în schimbul anumitor servicii, au reprezentat cazuri punctuale (în special între lideri influenți ai partidului de guvernământ care dispuneau de acces direct către resursele publice aflate în subordine care întrețineau relații financiare cu trusturi de presă apropiate partidului), în ultimele luni aceste manifestări au căpătat un caracter generalizat. Anumite reclame despre a căror oportunitate se pot exprima rețineri serioase (reclame la instituții și servicii publice care funcționează în regim de monopol), apar astăzi în cele mai multe dintre ziarele centrale, indiferent de simpatiile politice (declarate sau nu) ale conducătorilor respectivelor publicații.

În cele mai multe situații, conducătorii instituțiilor publice au contractat în presa scrisă spații ample de publicitate (în sensul clasic). În aceste spații a fost făcută publicitate unor regii și servicii publice de monopol sau unor instituții pentru care publicitatea nu se justifică. Este cazul Regiei ROMATSA, Aeroportului Internațional București Otopeni, Regiei autonome de transport de marfă a CFR, Regiei Distrigaz, Administrației Naționale a Drumurilor (exemplul șoselei de centură a Capitalei) etc, obiective la care nu există concurență în România pentru a se justifica investiția din bani publici în promovarea lor. Pe lângă această metodă simplă, au mai existat inițiative locale, și un exemplu l-am prezentat anterior, în care liderii unor societăți/regii își fac publicitate proprie, transmitând - pe banii regiei - mesajele lor personale către cetățenii - consumatori, însoțite de fotografia personală, cu obiectivul de a realiza un transfer de imagine de la societate la conducător.

Un caz monitorizat de asemenea în cadrul proiectului de față a fost cel în care, în mai 2003, ministrul Turismului Dan Matei Agathon (astăzi Secretar General al PSD) a amenințat deschis ziaristii unuia dintre cotidienele centrale cele mai importante¹⁸ că dacă nu încetează cu criticile la adresa sa va sista plata pe care Ministerul o făcea ziarului respectiv pentru publicitate.

Tot ca o metodă de folosire în scop electoral a banilor publici prin contracte cu instituții de presă locale, în folos electoral putem menționa cazul primarului independent de la Târgu Mureș, domnul Dorin Florea, care s-a folosit în mod constant de spațiul de emisie cumpărat din banii municipalității la stațiile locale de televiziune Antena 1 și Pro TV, pentru a prezenta activitatea primăriei. Folosirea acestui spațiu de emisie numai de către primar, și în special cu privire la propria lui activitate, a stârnit disensiuni între primar și membrii consiliului local, aparținând diferitelor partide. Emisiunile sunt folosite de primar pentru a-și susține propriile idei și respectiv pentru a critica faptul că nu este susținut de Consiliu.

Situația este cu mult mai gravă atunci când, din banii publici se achiziționează spații publicitare de la instituții de presă care au deja datorii substanțiale la bugetul de stat. Dacă de multă vreme există în România o supoziție larg răspândită cum că anumite trusturi de presă au acceptat compromisul cu independența editorială în schimbul scutirii sau reeșalonării datoriilor către bugetul de stat¹⁹, fapt ce afectează - de fapt - direct cetățeanul contribuabil și mai puțin pe liderul politic care a luat o asemenea decizie, am avut de curând și confirmarea. Fostul șef al Serviciului de Colectare și Executare silită (Mari contribuabili) din Direcția Generală a Finanțelor Publice a

¹⁸ Adevărul, 3 mai 2003

¹⁹ În cel mai recent raport de analiză și prognoză editat de Societatea Academică Română, sunt prezentate datele oficiale din pagina de Internet a Ministerului Finanțelor Publice accesată la 9 ianuarie 2004, cu privire la datoriile televiziunilor private la bugetul de stat.

Municipiului București relatează ziarului Bursa²⁰, cu amănunte, presiunile politice, exercitate direct de Ministrul Finanțelor, Mihai Tănăsescu, pentru a opri din execuție silită câteva trusturi de presă centrale cu datorii cunoscute la bugetul de stat.

Folosirea canalelor de promovare oferite de presă pentru propriul capital politic, pe bani publici a atins cote îngrijorătoare. Unele scheme financiare pe care le găsesc unii lideri politici avizi de imagine și aflați în poziții cheie pentru a manipula bugetele de publicitate ale unor instituții publice, au ajuns astăzi să sfideze orice justificare logică sau economică.

Pentru a prezenta o imagine a sumelor investite de instituțiile administrației publice în publicitatea difuzată prin diferite canale mass-media, Institutul pentru Politici Publice a realizat o astfel de monitorizare pe baza datelor furnizate de o instituție specializată, Alfa Cont²¹, partener IPP în acest proiect. S-au avut în vedere atât instituții ale administrației publice centrale (Guvernul României, Ministere, Prefecturi), cât și la nivel local (Primării și Consilii Locale, Consilii Județene). Trebuie precizat că sumele reprezentate grafic în Anexe sunt exprimate în dolari, iar calculul lor, ca investiții brute în publicitate, se face, conform metodologiei Alfa Cont, pe baza tarifelor listă (rate-card). Nu este luat în calcul nici un discount, barter etc. Astfel, diferențele între sumele calculate în acest mod și cele reale pot fi semnificative. Categoriile de informații care au fost monitorizate în privința publicității includ atât campaniile realizate de diferite instituții (de ex: „Programul de Privatizare

²⁰ Bursa, „Corupția la ea acasă, Cum Ministrul Mihai Tănăsescu a salvat <Pro TV> de la execuție silită”, Florian Goldstein, 21 ianuarie 2003

²¹ Perioada în care au fost monitorizate instituțiile menționate mai sus a fost 2000 - 2003; ca acoperire mass-media, au fost 14 posturi de televiziune, 8 posturi de radio, 25 cotidiene centrale, 75 ziare locale (atât cotidiene cât și săptămânale) și 117 magazine.

în Masă” al Ministerului Turismului sau „Campania pentru Sănătatea Reproducerii” promovată de Ministerul Sănătății), cât și diferite alte manifestări cum ar fi „Turneu Litoral Etno 2001” al Ministerului Turismului, „Sărbătoarea Berii Craiova 2001” al Primăriei Craiova, sau promovarea unor anumite magazine („Economat George Coșbuc” sau „Economat Cotroceni” ale Primăriei Sectorului 5).

Datele arată, în total, pentru sumele investite în publicitate de instituțiile monitorizate, o creștere substanțială pentru anii 2002 și 2003 (vezi Anexe, Grafic 1).

Aceeași afirmație este valabilă și pentru sumele investite de Guvernul României (Anexe, Grafic 2), incluzând în această categorie și publicitatea realizată de Ministere, cu un maxim de sume alocate pentru publicitate pentru anul 2002.

Separat, numai pentru sumele investite de Ministere (Anexe, Grafic 3), din nou maximul este pentru perioada anului 2002, cu un minim (ca și pentru rezultatele pentru ansamblul Guvernului) pentru anul 2000.

Situația este diferită pentru alte instituții ale administrației publice centrale, și anume pentru Prefecturi (Anexe, Grafic 4) care au investit cel mai mult în publicitate în cursul anului 2003, urmat de 2001.

După cum se poate observa din Anexe, Grafic 5, Consiliile Județene au investit, pe ani, asemănător Prefecturilor, în privința fondurilor alocate publicității. Se remarcă totuși diferența de mărime între sumele folosite de Prefecturi și de cele folosite de Consiliile Județene.

În privința Primăriilor și a Consiliilor Locale (Anexe, Grafic 6), aceste instituții au folosit cele mai mari sume pentru publicitate pentru anul 2003, și sume aproximativ egale pentru anii 2001 și

2002. Trebuie avut însă în vedere și numărul unor astfel de instituții, raportat la numărul celorlalte instituții incluse în această monitorizare.

III. Acordarea de ajutoare sociale în scop electoral

În anii preelectorali și electorali fondurile publice acordate cu scopul sprijinirii unor categorii defavorizate cresc, în general. Pentru că baza electoratului în România este reprezentată în prezent de astfel de categorii, ele pot deveni foarte ușor „masă de manevră” electorală, principalul instrument în acest sens fiind reprezentat de fondurile publice. Bugetul de stat și bugetele locale par să fie construite în aceste perioade în sensul creșterii cuantumului diferitelor forme de ajutoare, subvenții și alocații.

Ultimele luni ale anului 2003 care au coincis cu construcția bugetului pentru 2004, au abundat în informații despre formele de protecție socială pregătită de Guvern dar și de autoritățile locale, indiferent de culoare politică, în așteptarea alegerilor din 2004. Tipurile de ajutoare anunțate de Guvern pot fi sintetizate astfel:

- alocații de sprijin în completarea ajutoarelor sociale acordate familiilor cu o situație materială precară
- creșterea cu un procent de până 100% a pensiilor din agricultură
- recorelarea și indexarea celorlalte pensii
- tichete de încălzire pentru pensionari și șomeri
- creșterea alocațiilor de stat pentru copii cu un procent semnificativ mai mare decât indicele de creștere utilizat până în prezent

- acordarea de subvenții agricultorilor începând cu toamna lui 2003 (în valoare de 2.000.000 lei pentru fiecare hectar de teren arabil)
- mărirea salariilor bugetarilor și a persoanelor care lucrează în întreprinderile de stat într-un ritm mai mare decât crește productivitatea în economie

Bugetele locale din anii electorali constituie o dovadă a faptului că asistența socială reprezintă un instrument folosit de Guvernare pentru a atrage voturi. Acest fapt a fost semnalat în presă de un reprezentant al PNL, Ludovic Orban, care a argumentat afirmația anterioară cu concluziile unei analize făcute asupra bugetelor primăriilor de sector din București. Astfel, cheltuielile de la capitole precum asistența socială sau cultura care în anii neelectorali erau repartizate în ultimele trimestre ale anului și utilizate în special în contextul sărbătorilor de toamnă - iarnă, în anul 2004 cea mai mare parte a acestor cheltuieli este repartizată în primele două trimestre, adică înainte de alegerile locale.²²

Dacă ne uităm la calendarul Guvernului, observăm concentrarea unor inițiative asemănătoare tocmai la sfârșitul anului 2003 și începutul anului 2004. Una din aceste inițiative aparține Primului Ministru și se referă la înființarea „cutiei milei” pentru pensionari. În mod concret parlamentari și demnitari din administrația publică ar fi trebuit să contribuie cu o anumită sumă în acest sens. În unele județe însă filialele PSD au adoptat măsuri care au determinat reacția funcționarilor vizați.²³ Prefectura județului Timiș spre pildă a solicitat angajaților instituțiilor descentralizate din județ să

²² Evenimentul Zilei, „*Bugete electorale la primăriile de sector*”, 5 februarie 2004

²³ Evenimentul Zilei, „*Nu dăm bani pentru imaginea partidului!*”, 17 decembrie 2003

contribuie la cheta PSD pentru pensionari. Șefii unora dintre instituții au impus sumele cu care trebuia să contribuie fiecare funcționar public, acestea crescând direct proporțional cu funcția pe care o ocupă. În anumite cazuri (Direcția Generală a Finanțelor Publice Timiș) angajații susțin (aflăm tot din Evenimentul Zilei²⁴) că nu li s-a spus care este destinația banilor, iar în momentul în care au aflat și-au retras donația, spunând că nu vor să dea bani pentru imaginea PSD.

În același timp, metode mai subtile de a folosi diverse tipuri de asistență în scop electoral sunt utilizate la scară largă. Astfel, programul guvernamental prin care sunt acordate elevilor provenind din familii nevoiașe rechizite școlare și manuale, a constituit o oportunitate la începutul anului școlar 2003 pentru a crea un plus de imagine partidului de guvernământ. Debutul programului a beneficiat astfel de prezența și discursurile unor membri marcanți ai Guvernului dar și ai PSD în același timp: Adrian Năstase și Șerban Mihăilescu (Secretarul General al Guvernului la acel moment).²⁵

Nu atât adoptarea acestor măsuri în sine ridică semne de întrebare cu privire la modul în care sunt folosite fondurile pentru atragerea electoratului, ci momentul în care ele sunt adoptate care coincide cu perioadele preelectorale, precum și creșterea procentuală mare a cuantumului acestora comparativ cu anii precedenți, ca și faptul că sunt însoțite de o veritabilă propagandă electorală.

Alocarea acestor fonduri prin bugetul de stat sau prin bugetele locale nu este însoțită de cele mai multe ori de explicații cu privire la resursele de finanțare care le acoperă astfel încât populația să fie informată din ce rezerve se finanțează astfel de programe. În spatele doctrinei, partidele au în vedere interese electorale evidente iar acest lucru nu

²⁴ Ibidem

²⁵ Ziuă, „*Pix și ghiozdan de la PSD*”, 26 august 2003

trebuie să se confunde cu decizii privind administrarea resurselor publice. Calcule estimative ale sumelor necesare îndeplinirii promisiunilor de creștere a cuantumului diverselor tipuri de asistență financiară au fost prezentate în presă. Traian Băsescu (Președintele PD) este autorul unei astfel de estimări.²⁶ El a afirmat că anual, numai pentru majorarea pensiilor agricultorilor ar fi nevoie de 11 miliarde de lei, iar pentru cele 2 milioane lei promise de PSD pentru un hectar arabil ar fi nevoie de 19.600 miliarde lei.

Mecanismul este, prin urmare, criticabil atât sub aspectul moralității lui ("cumpărarea voturilor") dar și sub aspectul consecințelor economice. O protecție socială de amploare împiedică realizarea unei reforme economice reale. În acest sens, se poate afirma că Guvernul ignoră recomandările organizațiilor financiare și economice internaționale, cum ar fi Fondul Monetar Internațional, care a avertizat la sfârșitul anului 2003 reprezentanții Guvernului cu privire la încetinirea reformei ca urmare a implementării unor măsuri populiste. În acest sens domnul Neven Mates, negociatorul șef FMI pentru România a punctat principalele probleme pe care le are România în raport cu cerințele acestui organism financiar internațional: „pierderile din sectorul energetic, creșterea creditului neguvernamental și majorarea salariilor din sectorul de stat într-un ritm mai rapid decât cel al productivității economiei”.²⁷ Una din cauzele evidente ale acestor probleme rezidă în prioritatea pe care Guvernul o acordă măsurilor sociale cu impact electoral, comparativ cu cele necesare eficientizării economiei, într-un moment în care dezvoltarea economică este cel mai important element al depășirii perioadei de tranziție.

²⁶ România Liberă, „Bacșiș electoral”, 11 iulie 2003

²⁷ Ziua, „PSD prăpădește economia pe alegeri”, 2 august 2003

Utilizarea acestui mecanism de către Guvernul central a fost criticată de opoziție care a estimat costul măsurilor sociale luate în vederea anului electoral 2004 la 40.000 miliarde lei. Bugetului de stat pe 2004 include la capitolul cheltuieli sociale o sumă ce reprezintă mai mult de 10% din PIB.

IV. Folosirea proprietății publice în scop politic

Folosirea bunurilor materiale rezultate din funcțiile publice deținute de demnitari în contextul organizării unor evenimente de partid sau cu un puternic caracter electoral reprezintă o practică curentă pentru România. Presa ultimelor luni ale anului 2003 și respectiv primelor luni din 2004 a prezentat numeroase exemple în acest sens.

Dintre acestea, folosirea automobilelor aflate în proprietatea instituțiilor publice de către conducătorii acestora atât în uz personal, dar și pentru a se deplasa la evenimente organizate de partid, este cea mai frecventă. Practica este generalizată, astfel încât liderii politici sau demnitarii nici nu realizează faptul că acțiunile lor sunt ilegale și imorale. Conform unei strategii de campanie electorală a partidului de guvernământ²⁸ adoptată în august 2003 miniștrii se deplasează o zi pe săptămână în teritoriu, iar Primul Ministru merge aproape săptămânal într-un județ. Cu prilejul adoptării acestei măsuri, Premierul a lăsat să se înțeleagă, conform Adevărul din 3 septembrie 2003²⁹, că ar trebui permisă utilizarea automobilelor și în scop politic, fiind de altfel foarte dificil de trasat o linie clară între scopurile politice și de guvernare ale miniștrilor.

Presa a prezentat mai multe exemple cu privire la folosirea automobilelor sau a altor mijloace de transport de către demnitari pentru a rezolva probleme personale, de partid sau cu un puternic caracter electoral.

²⁸ România Liberă, „*Campanie electorală pe bani publici*„, Romulus Georgescu, 3 septembrie 2003

²⁹ Adevărul, „*Cu binecuvântarea lui Năstase, Miniștrii - în interes de partid, cu mașinile statului*„, Corina Drăgotescu, 3 septembrie 2003

- Pantelimon Manta, președintele PD Gorj, a dezvăluit într-o conferință de presă faptul PSD folosește mașinile din parcul auto al Companiei Naționale a Lignitului Oltenia pentru a realiza un sondaj de opinie. Informațiile au fost dezmințite de Președintele CJ Gorj, Nicolae Mischie, care însă nu a prezentat dovezi în acest sens.³⁰
- la una din reuniunile politice PSD de la Snagov (septembrie 2003) toți participanții au venit cu mașinile Parlamentului până la scară, fie în microbuze de la Camera Deputaților ori Senat, fie în autoturisme aparținând și ele instituției legislative. Cotidianul „Adevărul” prezintă dovezi în acest sens.³¹
- presa a prezentat la începutul anului 2004 privilegiul de care beneficiază Ministrul Ioan Rus, având la dispoziție, numai pentru el, o garnitură specială de tren, cu care face naveta între București și Cluj. Existența acestui mijloc de transport finanțat din bani publici face posibilă deplasarea periodică a ministrului în teritoriu unde întâlnirile cu electoratul au devenit din ce în ce mai dese în această perioadă preelectorală (20 de călătorii în decursul a 7 luni, a contorizat Evenimentul Zilei).³²

De altfel, în ultimul an Premierul Adrian Năstase a fost implicat în mai multe situații de acest gen, însă de regulă în ultimul moment, găsindu-se explicații sau soluții pentru a evita consecințele pe care apelarea la resurse publice pentru interese de partid le presupune:

³⁰ Evenimentul Zilei, „Sondaj PSD cu mașini de la staț”, 22 noiembrie 2003

³¹ Adevărul, „Miniștrii - în interes de partid cu mașinile statului”, Corina Drăgotescu, 3 septembrie 2003

³² Evenimentul Zilei, „Ministrul Rus are tren de lux”, 10 martie 2004

- folosirea elicopterului pus la dispoziție de Guvern pentru a se deplasa la mare, în vacanță³³, prilej cu care Premierul a avut și mai multe întâlniri politice. Explicația prezentată în acest caz a fost aceea că utilizarea elicopterului ca mijloc de transport s-a făcut la recomandarea Serviciului de Protecție și Pază, ca parte a programului de protecție a Primului Ministru. Conform interpretării SPP, nu se poate face o diferență între protecția persoanei oficiale, Adrian Năstase, și cea a persoanei particulare.
- deplasarea în Brazilia a unei delegații de demnitari PSD, scopul principal al vizitei fiind organizarea întâlnirii Internaționalei Socialiste. După ce presa a lansat în cadrul unei campanii ample acuzații cu privire la folosirea fondurilor publice pentru partid, s-a afirmat că cheltuielile au fost acoperite proporțional cu desfășurarea activităților din cadrul vizitei atât de Secretariatul General al Guvernului cât și de Partidul Social Democrat. Presa a reclamat în același timp imposibilitatea de a accesa datele exacte cu privire la cheltuielile efectuate cu prilejul vizitei.³⁴

Publicațiile editate din bani publici și folosite pentru transmiterea unor mesaje electorale în general reprezintă un alt aspect și totodată instrument al acestui mecanism. Un exemplu concludent este reprezentat de folosirea fondurilor publice ale Secretariatului General al Guvernului pentru publicarea cărții „Quo vadis Europa? Spre o Europă Unită” ce îl are ca autor pe Adrian Năstase, Prim Ministru al Guvernului

³³ Evenimentul Zilei, „Drumul lui Adrian Năstase către locul de vacanță, suportat de contribuabili!: La mare, la soare, cu elicopterul SRI”, G.P., M.M., 8 august, 2002

³⁴ Cotidianul, „Excursie PSD în Brazilia pe bani publici”, 29 octombrie 2003

României, după cum se semnează chiar domnia sa pe ultima copertă a cărții. Folosirea banilor publici a fost una temporară, însă nu mai puțin de condamnat din acest motiv. Premierul a declarat că fondurile au fost acoperite ulterior din sponsorizări. Acest aspect nu diminuează însă gravitatea situației, demonstrându-se astfel că autoritățile publice din România beneficiază de privilegii, derogări, neacceptate în cazul cetățenilor de rând.

Fragmente din declarația lui Adrian Năstase.³⁵

„Ceea ce este esențial să știți este că această carte eu am gândit-o a fi realizată nu din bani publici, deși probabil că așa ar fi fost normal, în definitiv nu este o carte pe care să o citesc eu singur, seara, când ajung acasă, este o carte destinată dezbaterii europene, care este chiar o îndatorire a noastră în cadrul angajamentelor luate”

„Vă asigur că volumul a fost plătit dintr-o sponsorizare și Secretariatul General al Guvernului, ținând seama de necesitatea ca această carte să apară cât mai rapid, înainte de dezbaterile ce vor avea loc în legătură cu rapoartele de țară, nu a făcut altceva decât să plătească avansurile pentru ca această carte să apară cât mai rapid, ea fiind legată de un interes al Guvernului ca dezbaterile să se realizeze. Baniile vor fi însă acoperite din sponsorizări”.

Cazul cărții „Europa Quo vadis, spre o Europă unită” nu este singurul exemplu care ilustrează faptul că banii publici sunt utilizați pentru editarea unor publicații personale ale

³⁵ Evenimentul Zilei, „Primului Ministru i se pare normal să scrie pe bani publici”, 4 septembrie 2003

reprezentanților autorităților publice, care se folosesc astfel de puterea politică pe care o dețin în scopul promovării personale sau a unor interese politice.

La sfârșitul anului 2003 Ioan Oltean, deputat PD semnala apariția în județul Bistrița-Năsăud a lucrării „Cercetări arheologice în județul Bistrița-Năsăud” având ca autor pe Președintele Consiliului Județean, Gheorghe Marinescu, lucrare editată de Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud, instituție finanțată de Consiliul Județean.³⁶

Folosirea publicațiilor editate din fonduri publice pentru transmiterea unor mesaje electorale este, de asemenea, evidentă în următoarele două situații:

- folosind Cartea de telefon a județului Vrancea, filiala locală a Partidului Social Democrat se promovează prin includerea siglei proprii pe coperta principală a publicației.³⁷
- primarul PSD al orașului vrâncean Panciu, Ion Petre, a fost acuzat de consilierii locali de faptul că a reeditat, folosind fonduri publice, o monografie a localității, punând pe prima pagină fotografia și mesajul său electoral către concetățeni. În perioada sărbătorilor de iarnă aproximativ 3.000 de exemplare din această lucrare au fost trimise locuitorilor orașului, împreună cu o felicitare semnată de Primar.³⁸

³⁶ Național, „Președintele CJ Bistrița-Năsăud și-a publicat o carte pe bani publici”, 24 noiembrie 2003

³⁷ Național, „PSD își face reclamă pe coperta cărții de telefon”, 28 februarie 2004

³⁸ Evenimentul Zilei, „Campanie pe bani publici”, 10 ianuarie 2004

Pe lângă mijloace de transport, clădiri aparținând RAAPPS sunt în mod constant utilizate de partidele aflate la guvernare, indiferent de culoarea politică, pentru organizarea unor evenimente ale partidului, fără a fi acoperite costuri de chirie în acest sens.

Din informațiile colectate de pe plan local rezultă faptul că folosirea proprietății publice și în general a resurselor publice de orice natură reprezintă o practică curentă, indiferent de formațiunea politică ce se află în fruntea administrației publice locale sau în alte posturi de conducere. După cum este menționat anterior, un moment care a prilejuit o mai mare vizibilitate acestui mecanism a fost acela în care Premierul Adrian Năstase a sugerat în august 2003 intensificarea deplasărilor membrilor administrației publice locale pentru „identificarea problemelor nerezolvate” pe teren și pregătirea unor liste de proiecte finanțate de la buget pentru rezolvarea acestora. În Constanța, de exemplu, majoritatea acestor vizite au fost asociate unor festivități de inaugurare a diferitelor obiective, organizate din fondurile primăriilor. Spre pildă, în Medgidia, cu ocazia zilelor orașului au fost inaugurate 60 de locuințe ANL, prin prezența Prefectului Constanței, a reprezentanților Ministerului Transporturilor și a Primarului PSD al Municipiului Medgidia.

Un exemplu ilustrativ este dat de funcționarea la nivel local a Forumului Ecologiștilor PSD, a cărui comunicare adresată principalelor institute de stat și firmelor mari, se bazează în momentul de față pe resurse logistice și umane ale Agenției de Protecție a Mediului Constanța. Este de precizat, de asemenea, că directorul actual al Agenției de Protecție a Mediului Constanța este membru PSD și a făcut parte din conducerea interimară a filialei județene.

Practica prin care oficialii își asociază în scop de publicitate numele cu cel al instituțiilor lor și cu unele plăți făcute din banul

public în folosul comunității este întâlnită inclusiv în cazul firmelor de la Birourile de informare a cetățenilor de la primăriile de sectoare din București, firme pe care sunt scrise numele primarilor. Nu mai detaliem cazurile abundente de panouri publicitare la intrarea în parcuri și zone de joacă pentru copii în care primarul își arogă merite personale - politice din amenajările realizate din resurse publice.

În preajma campaniilor electorale din acest an, mai exact la jumătatea lunii aprilie 2004, presa a semnalat faptul că parlamentarii - de data aceasta aparținând tuturor partidelor politice - au decis să anuleze prevederile unei ordonanțe care impunea consiliilor locale și celor județene limite la cheltuielile cu carburanții și telefoanele. Deși în principiu decizia parlamentarilor întâmpină principiul constituțional al autonomiei locale, ea a fost criticată în special pentru că a survenit numai cu puțin timp înainte de alegerile locale, justificând astfel suspiciunea că partidele politice au urmărit ca aleșii lor în administrația locală să poată folosi fără restricții resursele publice în campania electorală³⁹.

³⁹ Evenimentul Zilei, "Campanie electorală cu leafă și benzină de la stat", 15 aprilie 2004

V. Campanie electorală cu fonduri publice prin festivaluri și zile naționale

După ce acest mecanism a fost timid testat în preajma alegerilor din 2000, în preambulul anului electoral 2004, el a căpătat proporții și conotații importante începând cu 2003. Bugetul de stat și bugetele locale stau mărturie faptului că fondurile alocate festivalurilor, manifestărilor zilelor naționale sau unor sărbători locale au crescut considerabil. Conform informațiilor prezentate în presă, fondurile alocate în acest sens au crescut de 100 de ori mai mult.

Într-un an electoral celebrarea unei zile naționale își pierde mult din semnificație deoarece, sub pretextul adoptării unui model occidental, după ceremoniile specifice zilei, au loc petreceri, concerte, mese festive de multe ori cu o conotație electorală, dată în primul rând de apartenența politică și numărul celor prezenți.

Prin urmare, nu numai că fondurile alocate acestor evenimente s-au mărit considerabil, însă activitățile desfășurate cu prilejul lor duc cu gândul la strategii de campanie folosite cu mai mult sau mai puțin succes asupra electoratului român. Zile naționale sobre conțin nu numai manifestări legate de ceremonii dar și mese bogate pentru cetățeni, concerte și artificii precum și acțiuni umanitare, toate menite să sensibilizeze electoratul în favoarea organizatorului.

Toate aceste activități complementare ceremoniilor au fost organizate începând cu 2003 pentru următoarele evenimente:

- sărbători naționale (1 Decembrie, 24 ianuarie, Ziua Marinei, recent - Ziua NATO). Ziua Națională din 2003 a fost prilej pentru autorități de a adăuga un plus capitalului de imagine, cu câteva luni înaintea alegerilor locale. 1

Decembrie a fost sărbătorit cu mare fast pe tot teritoriul țării, manifestările fiind în general patronate de reprezentanți de marcă ai partidelor politice. Cu acest prilej locuitorii Galațiului au fost invitați să mănânce la dineul oferit de Prefectura și Primăria orașului la fel ca și locuitorii din Râmnicu Vâlcea care s-au ospătat la recepția oferită de Prefectura județului. În Capitală, 1 Decembrie s-a remarcat prin amploarea acțiunilor caritabile oferite de primarii de sector, unele culminând cu adevărate mese festive.⁴⁰ În aceeași notă s-au desfășurat și manifestările legate de sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului. Un exemplu concludent este oferit de județul Cluj, unde Ministrul de Interne Ioan Rus, alți deputați și senatori PSD s-au aflat în prim plan. Au fost împărțite cu acest prilej icoane cu sigla PSD.⁴¹ La Constanța, cu ocazia zilei Marinei, Primarul Mazăre anunța în presa locală generozitatea-i de a oferi vârstnicilor pachete speciale din resurse publice, găsind că această categorie trebuie „premiată” politic.

- sărbători ale comunităților locale. Acestea nu numai că li se alocă fonduri importante în perioada preelectorală, dar ele s-au înmulțit foarte mult și au căpătat mai multă vizibilitate începând cu 2003, fapt care prezintă semnele instituirii unui mecanism de campanie electorală cu sprijinul fondurilor publice. Aproape fiecare mare localitate de pe teritoriul țării a avut în 2003 o sărbătoare proprie, prilej pentru autorități de a rosti discursuri în numele partidelor. Manifestările care au ieșit în evidență din acest punct de vedere au fost

⁴⁰ Cotidianul, „*Întrecere festivă între județe*”, 2 decembrie 2003

⁴¹ Cotidianul, „*Sfânta Maria - sărbătoare preelectorală a PSD*”, 16 august 2003

cele de la Arad, Focșani, Mediaș și Tulcea patronate de lideri marcanți PSD.⁴²

- manifestările organizate cu prilejul sărbătorilor religioase (Crăciun și Paște, Adormirea Maicii Domnului). Cu prilejul Crăciunului din 2003 PSD a împărțit pe tot teritoriul țării cadouri constând în special în alimente acelei părți a electoratului care în mod tradițional votează acest partid, semnalează presa locală. În cadrul acestei campanii, la Sibiu spre exemplu, peste 1.500 de oameni au răspuns apelului făcut de șefii PSD din oraș prin presa locală - „*îi așteptăm pe cei care se află pe lista de ajutoare sociale să primească un cadou de sărbători din partea PSD*”; mesajul era semnat de biroul de presă al PSD.⁴³
- Revelionul devine un alt moment oportun pentru autorități și folosit prin urmare pentru a atrage capital electoral. Primăria Municipiului București și primăriile de sector unde se remarcă cea condusă de Dan Marian Vanghelie (Primar sectorul 5), au inițiat seria petrecerilor „cu reducere” pentru pensionari și tineri, reduceri acoperite din fondurile publice.
- Sărbătoarea Paștelui din acest an a fost folosită de oficiali și oamenii politici, îndeosebi de cei aparținând PSD, pentru a-și face propagandă electorală. Unul din mai multele exemple a fost cel al primarului PSD din sectorul 6 al Capitalei, Dan Alexandru Darabont, care a împânzit practic întreg spațiul public al sectorului cu postere color având ca text „Dan Alexandru Darabont, Primarul sectorului 6, vă urează Sărbători fericite!” Presa a relatat cele întâmplare cu titluri precum „Paște

⁴² România Liberă, „*Festivaluri la comandă*”, 11 august 2003

⁴³ Evenimentul Zilei, „*Moș Crăciun de partid*”, 23 decembrie 2003

confiscat de politicieni”, „Aleșii locali au transformat Paștele în agent electoral”, „Paștele confiscat de politicieni”⁴⁴ sau „Adrian Năstase a umplut căsuțele poștale ale românilor cu felicitări electorale”⁴⁵ (campania de distribuire a felicitărilor cu motive religioase din partea primului ministru Adrian Năstase a cuprins practic întreg teritoriul țării).

Raportat la resursele diferite de care dispuneau, și alți candidați (ex: candidatul Acțiunii Populare - Mugur Ciuvică) au procedat asemănător.

În final, dorim să semnalăm faptul că manifestările pentru destindere și agrement organizate de primari au continuat și după Paște (ex: Primar sector 3 în IOR), semn că din calculele electorale reiese un câștig important.

Din nou trebuie precizat că manifestările nu reprezintă un mecanism în sine, dar numărul lor și cuantumul fondurilor alocate în perioadele preelectorale trădează intențiile de campanie. Un exemplu amplu mediatizat este cazul municipiului Tulcea, care a alocat o cincime din bugetul său pentru manifestările prilejuite de zilele orașului în condițiile în care obiective importante de investiții pentru dezvoltarea locală nu își găsesc încă finanțare la bugetul local. Județul Vrancea reprezintă un alt exemplu din acest punct de vedere. La numai o zi de la încheierea petrecerilor prilejuite de o nouă producție a vinului, petrecere pentru care s-au alocat fonduri publice importante, Distrigaz a întrerupt furnizarea gazelor naturale din cauza facturilor restate în valoare de peste 17 miliarde lei.

⁴⁴ Evenimentul Zilei, „*Paștele confiscat de politicieni*”, grupaj realizat de Departamentele Corespondenți și Ediții Locale, 9 aprilie 2004

⁴⁵ Ibidem

Pentru acoperirea acestor fonduri Marian Opreșan a intervenit ulterior la Ministrul Industriei, Dan Ioan Popescu.⁴⁶

Cu doar două zile înaintea alegerilor locale Guvernul folosește o nouă oportunitate pentru a deveni mai vizibil pentru electorat într-un moment important. Este vorba de manifestările prilejuite de comemorarea a 500 de ani de la moartea domnitorului Ștefan cel Mare și Sfânt. Acțiuni fără precedent vor fi puse în scenă cu acest prilej. Astfel, Guvernul a hotărât să cheltuiască aproape 100 de miliarde de lei, programul incluzând printre altele o „pomană creștină” pentru 1.000 de persoane. Sunt prevăzute de asemenea aproximativ 100 de alte acțiuni, între acestea numărându-se și convocarea unei ședințe de Guvern la Suceava.⁴⁷

Folosirea manifestărilor prezentate mai sus ca un prilej pentru campania electorală reprezintă unul dintre aspectele pe care acest mecanism îl ridică în raport cu utilizarea fondurilor publice în scop politic. Cel de-al doilea aspect, un mecanism în sine de altfel, se referă la subcontractarea fondurilor publice alocate cu prilejul acestor manifestări, unor firme care ulterior contribuie cu un procent la visteria partidului. Fenomenul a fost tratat într-un capitol anterior.

Ceea ce se distinge în cazul acestui mecanism este utilizarea lui frecventă pe plan local, beneficiul principal obținut de organizatorii acestor evenimente constând și în capital de imagine, atât de important înaintea alegerilor. Există indicii din care rezultă că partide care au putere de decizie în plan local favorizează acordarea de contracte pentru diferite servicii

⁴⁶ Evenimentul Zilei, „Frigiderul Focșani, După ce vinul a curs în valuri, orașul lui Opreșan rămâne fără apă caldă și căldură pentru ca nu și-a plătit datoriile”, 29 octombrie 2003

⁴⁷ Adevărul, „Cu doar două zile înaintea alegerilor locale Guvernul pune în scenă cea mai mare manifestare populară postdecembristă”, 21 noiembrie 2003

necesare în contextul organizării unor manifestări publice, unor firme apropiate intereselor lor. Astfel contractele sunt supra-estimate intenționat, diferențele între suma reală și suma de pe contract constituindu-se „depozit” pentru ce va să fie donație pentru partid în campania electorală. Uneori această donație nu are fizic loc, respectiva firmă plătind direct, în campanie, servicii către alți furnizori (înțelegem aici prin furnizori inclusiv artiști dar și firme de imprimare materiale de propagandă). Astfel, din resurse publice se fac rezerve importante pentru campanie, păstrându-se aparența unor relații donator-partid, sfidându-se până la urmă inteligența electoratului, și, ceea ce este cel mai grav, sfidându-se controalele Curții de Conturi, acolo unde ele au intenția să desprindă cât mai fidel relațiile politică-finanțe cu tangență în scopul activității sale. Astfel, un exemplu concludent este oferit de județul Constanța, unde în multe localități s-au organizat ceremonii publice având conotații politice. În Siliștea spre exemplu, cu toate că bugetul comunei este modest, primăria localității a organizat în perioada 15-17 august 2003, zilele comunei, manifestare ce a beneficiat de prezența unei delegații ample compusă din staff-ul organizației județene PSD Constanța. Evenimente similare s-au organizat la Medgidia, Hârșova, Cumpăna, numitorul comun al acestor manifestări fiind fie prezența unor membri marcanți ai PSD din organizațiile locale, fie existența unor momente prilej de laudă la adresa autorităților locale PSD.

În județul Mureș a fost semnalat de către monitorul local implicat în cercetarea realizată de IPP existența mai multor festivaluri și zile ale orașelor în cadrul cărora persoanele invitate în calitatea lor oficială (prefect, președinte de consiliu județean, primari, etc) accentuează în alocuțiunile lor rolul partidelor ai căror membri sunt, în dezvoltarea locală sau alte activități desfășurate pe plan local, ca și când resursele alocate nu ar proveni din fonduri publice ci direct de la un partid.

Pentru atenuarea efectelor acestui mecanism, pornind de la ideea Partidului Democrat, opoziția a avut inițiativa înființării unei comisii parlamentare pentru aprobarea fondurilor de festivități, comisie paritară sub aspectul raportului dintre putere și opoziție. Inițiativa nu a avut însă urmări practice.

VI. Alte mecanisme prin care fondurile publice sunt deturnate de la destinația inițială în scopuri politice sau electorale

Raportul de față a detaliat cele mai evidente și în același timp răspândite mecanisme prin care autoritățile publice se folosesc de poziția lor pentru a deturna fondurile publice către destinații politice. IPP a mai înregistrat în documentarea realizată în aproximativ 10 luni și alte informații care sugerează alte forme la care politicienii se gândesc pentru a folosi resurse publice în interes politic. În mod evident, dintre toate datele centralizate, IPP a operat o selecție, căutând să puncteze, ca exemple, câteva mecanisme cu direct impact atât asupra abuzului resurselor publice cât și a integrității politice la care clasa politică trebuie să se gândească cu o sporită atenție. Așadar, în afară de exemplele/mecanismele invocate există o multitudine de alte căi pe care guvernele, cele care dețin controlul asupra utilizării banilor publici, le folosesc pentru a oferi sprijin politic. În ultimii ani aceste căi s-au diversificat foarte mult și autoritățile și-au dovedit „ingeniozitatea” în inventarea lor astfel încât eventuale acțiuni de control din partea instituțiilor competente să fie evitate. Printre aceste căi se numără:

- *Veleitatea funcțiilor publice.* Într-o manieră ce amintește de feudalism, o mare parte din funcțiile publice importante, inclusiv cele din fruntea companiilor și societăților naționale de stat, sunt obținute în schimbul unei cotizații periodice către partidul care a susținut ocupantul funcției în campanie sau în procesul de numire al acesteia. Spre exemplu, instituțiile publice din județul Gorj au primit din partea conducerii organizației PSD o adresă prin care persoanelor din conducere li se reamintea care este termenul până la care trebuie să își achite cotizația aferentă postului obținut. Textual,

adresa conține: „*Stimate Doamnă Director, vă rugăm ca, până la data de 20 a fiecărei luni, să asigurați atât dumneavoastră, cât și ceilalți subordonați, până la nivelul funcției de șef de compartiment, cuantumul aferent metodologiei de calcul a cotizației, conform funcției pe care o dețineți în prezent în cadrul instituției pe care o conduceți*”.⁴⁸

- *Datorii la bugetul de stat.* În virtutea unor relații existente între oameni de afaceri și politicieni, în general reprezentanți ai partidului de guvernământ, anumitor firme li se tolerează sau le sunt eşalonate într-un mod avantajos, datorii mari la bugetul de stat. În acest caz nu există un transfer direct al fondurilor publice către partid, dar statul pierde importante sume de bani pe care oamenii de afaceri le folosesc indirect pentru a finanța activități de partid și electorale. Cel mai șocant exemplu în acest sens este cel al liderului PSD Corneliu Iacobov care avea în 2003 datorii la bugetul de stat de aproape 10.000 de miliarde lei aferente afacerilor RAFO Onești și Rafinăria Dărmănești și care este unul dintre principalii susținători financiari ai PSD.⁴⁹ La o scară ceva mai mică, acest exemplu este multiplicat peste tot.
- *Referendum pentru Constituție.* Activitățile legate de referendumul desfășurat în octombrie 2003 au oferit prilejul oamenilor politici și unor autorități publice să se promoveze în preajma alegerilor. Astfel, pe afișe finanțate din bani publici și menite să informeze populația despre punctele de revizuire ale Constituției sau despre organizarea referendumului unii

⁴⁸ Cotidianul, „*Cotizații obligatorii pentru angajații instituțiilor din Gorj*”, 4 martie 2004

⁴⁹ Evenimentul Zilei, „*RAFO, pușculiță pentru PSD*”, 4 martie 2004

reprezentanți ai partidului de guvernământ, cum au fost parlamentarii PSD din județul Călărași, au inclus propriile portrete însoțite de sigla partidului. De altfel acest fenomen este ilustrat în general de campanii de afișaj stradal, de afișaj pe mijloacele de transport în comun, în toate aceste cazuri cu indicarea expresă a numelui și funcției celui în cauză.

- *Finanțarea prioritară, în condițiile preferențiale, din resurse financiare publice, a unor investiții la nivelul comunităților locale* în care conducătorii administrației locale (primari, viceprimari, președinți ai consiliilor județene, consilieri locali și județeni, etc.) aparțin partidului aflat la guvernare; un caz monitorizat în cadrul proiectului a fost cel în care, în luna iunie 2003, Guvernul, prin Ministrul Administrației Publice (astăzi Ministerul Administrației și Internelor) a semnat cu Banca Comercială Română (bancă cu capital majoritar de stat) „Protocolul privind susținerea Programului Național pentru refacerea infrastructurii locale prin creditarea unităților administrației publice locale”; cu toate că aceasta este apreciată ca „o afacere bună pentru o bancă comercială”⁵⁰ de către oficiali din sistemul bancar privat, au existat critici cu privire la faptul că BCR a fost obligată la acceptarea de condiții preferențiale în creditare, condiții contrare legii. „Protocolul” permite contractarea de noi împrumuturi pentru achitarea ratelor scadente, creditele acordate pot fi garantate cu orice tip de garanție asiguratorie, chiar dacă astfel de împrumuturi pot fi garantate numai prin veniturile proprii iar prin „Protocol” BCR a fost obligată să stabilească „nivele accesibile” ale

⁵⁰ Evenimentul Zilei, „Cea mai mare bancă stat s-a înțeles discret cu Guvernul să finanțeze operațiunea <credite pentru primării>”, Gabriela Palade, 16 iunie 2003

dobânzilor. Suspiciunile cu privire la repartizarea echitabilă și nepolitizată a fondurilor guvernamentale sunt justificate de atitudini publice precum aceea a Președintelui Consiliului Județean Gorj, Nicolae Mischie, (și Președinte al organizației județene PSD Gorj), care a declarat: „Un primar care nu este în PSD primește mai puțini bani la buget!”. Anterior Mischie avertizase, fluturând alegătorilor din comuna Scoarța, în care urma să se desfășoare alegeri anticipate, bugetul localității: ”Aici este bugetul comunei. Dacă vreți ca acest pix să îl scrie mai mare, votați cum trebuie”⁵¹. De asemenea, în luna noiembrie 2003, presa⁵² a semnalat creditul de peste 40 de miliarde de lei obținut de primarul PSD al sectorului 3 București de la CEC în special pentru obiective de investiții într-un minicartier rezidențial în care locuiesc funcționari din cadrul Primăriei sectorului 3. Un caz foarte recent, din luna aprilie 2004, este cel al Hotărârii de Guvern nr. 514 care prevede „alocarea unor sume din Fondul de rezervă bugetară la dispoziția Guvernului pentru realizarea unor investiții și lucrări de reabilitare și modernizare a drumurilor județene și comunale”. Atât presa⁵³, cât și unii primari aparținând partidelor din Opoziție au criticat decizia guvernului, insistând asupra faptului că fondurile au fost alocate aproape exclusiv localităților în care administrația aparține PSD. O constatare ușor de făcut este că odată cu apropierea alegerilor locale din iunie partidul aflat la guvernare extinde tot mai mult această practică. Tot la acest capitol se impune semnalată tendința PSD de a

⁵¹ Ziua, „*Santaj electoral*”, O.B., 9 mai 2003

⁵² Cotidianul, „*Pleșca, aflat în vizorul Acțiunii Populare*”, 5 noiembrie 2003

⁵³ Cotidianul, „*Guvernul alocă bani numai pentru localitățile conduse de reprezentanții PSD; Operațiunea Asfalt pentru voturi*”, 14 aprilie 2004

controla, inclusiv prin intermediul prefecturilor, formarea și utilizarea bugetelor locale. Un exemplu este cel al Ordonanței de urgență nr. 45/2003 privind finanțele publice locale, prin care prefecturilor li s-a conferit un anumit rol în luarea deciziilor privind formarea și utilizarea fondurilor administrației publice locale, fapt care este în contradicție evidentă cu principiul constituțional al autonomiei locale.

- *Donații fictive.* În această categorie se încadrează situațiile în care unei școli sau unui spital i se acordă o donație, din care cel puțin un procent important dacă nu toate produsele (în general aparatură, gen calculatoare, copiatoare, faxuri) sunt direcționate către filiala de partid.

Prezentarea acestor mecanisme nu epuizează lista celor practicate de către clasa politică din România dar ele pot servi ca bază documentară pentru instituțiile de control.

Scurte considerații asupra fenomenului finanțării oculte a vieții politice

Finanțarea vieții politice (partide politice, campanii electorale, lideri politici) este o necesitate de necontestat într-o societate democratică, ce este caracterizată prin pluralism. Este de prisos a sublinia importanța, într-o societate democratică pluralistă, a partidelor politice, precum și a alegerilor libere și periodice.

Finanțarea activităților politice se poate realiza legal și transparent, fie din bani publici (principala modalitate fiind subvenționarea - totală sau parțială - de la bugetul de stat a partidelor politice și a campaniilor electorale), fie din bani privați (cotizații, donații, activități economice proprii ale partidelor politice etc.).

În România, în prezent, cadrul normativ referitor la relația dintre viața politică și banul public este reprezentat, în principal, de:

- *Legea nr. 43/2003* privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale;
- *Legea nr. 161/2003* privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției,

completate de prevederile codului penal.

Din păcate, acest cadru normativ este total inefficient, „handicapurile” în materie provenind atât de la defectele legii, cât și de la (aproape) totala inaplicare a acestora de autoritățile competente.

Din analiza realităților românești rezultă două modalități principale prin care banul public este deturnat de la scopul său firesc - și anume servirea interesului public - pentru finanțarea ocultă a activității politice (partide politice, campanii electorale, lideri politici):

- finanțarea directă din banii publici a activităților politice - în special prin folosirea ilicită a bazei materiale a instituțiilor publice;
- finanțarea indirectă din banii publici a activităților politice - prin acordarea ilegală de la bugetul de stat a unor sume de bani (contracte administrative, subvenții, scutiri sau eşalonări bugetare etc.) către entități private (societăți comerciale, ONG-uri, trusturi de presă etc.), din care o parte „migrează” apoi, sub formă de bani sau de servicii, către partidele politice ori către liderii politici care au luat deciziile de cheltuire a banului public.

Politica pe bani publici, prin folosirea ocultă a banului public pentru activitățile partidelor politice, pentru campaniile electorale și pentru liderii politici, îmbracă două forme diferite, dar care pot fi complementare:

- utilizarea mecanismelor oculte pentru finanțarea activității politice - „corupția de partid”;
- utilizarea aceluiași mecanisme pentru îmbogățirea personală a liderilor politici - „corupția personală”.

Practica este generalizată și nu este tolerată, ci aprobată tacit și chiar încurajată de forțele politice, în special de cele aflate la putere. Până în prezent, nu a existat niciodată cu adevărat voință politică pentru reformarea sistemului, fiecare partid ajuns la putere, după ce a „suferit” în opoziție, încercând să „beneficieze” de avantajele sistemului în folos propriu.

În sânul clasei politice, mentalitatea predominantă este a acceptării acestui *status quo*. În ultimii ani însă, se pare că s-a renunțat și la cea mai mică urmă de „jenă” sau de „confidențialitate”, totul se realizează pe față, fără intervenția organelor abilitate să controleze și să sancționeze abaterile de la lege. Mai mult, pentru diferite aspecte considerate drept „mărunte” (precum utilizarea autovehiculelor, biroticii, funcționarilor publici și persoanelor de la cabinetul demnitarului) pentru activități politice, de partid sau electorale, (să nu vorbim de interese personale), liderii politici nici măcar nu conștientizează că se află în afara legii și a eticii politice, considerând totul drept „normal”, ca un „accesoriu” al demnității publice. De altfel, așa cum s-a exprimat public, extrem de recent, un președinte de consiliu județean și șef („auto-suspendat”) al organizației județene a partidului de guvernământ, puterea nu provine din votul cetățenilor (ca deținător al unei funcții locale alese), ci „de la partid”. Prin urmare, slujirea partidului înseamnă slujirea puterii, de unde caracterul firesc al utilizării banului public în acest sens.

Confuzia între politică și banii publici (care nu are nimic de-a face cu finanțarea legală, transparentă, a partidelor politice de la bugetul de stat) este pe deplin întreținută de realitatea constituțional-politică de astăzi.

Reformarea clasei politice românești, în sensul diminuării, în limite suportabile, a finanțării ilicite (și imorale) a activităților politice, poate constitui, într-un stat de drept și democratic, inițiativa:

- a înseși clasei politice, conștientă că se discreditează în ochii electoratului - este modelul francez, apreciem cu slabe șanse de reușită în România, ca urmare a corupției cvasi-generalizate a oamenilor politici, odată ajunși la putere;

- a magistraților, care își iau rolul în serios - este modelul italian, tot cu foarte slabe șanse de reușită în România, ca urmare a vulnerabilității justiției, datorită lipsei de independență reală, a corupției, dar și precarității competenței profesionale.

Finanțarea onestă a vieții politice presupune două metode, care nu se exclud, existând însă posibilitatea unei preferințe speciale pentru una dintre ele:

- reglementarea și aplicarea unui sistem de control și sancțiuni - nerespectarea regulilor este identificată și sancționată juridic de autoritățile competente;
- reglementarea și aplicarea unui sistem al publicității - nerespectarea regulilor este sancționată politic de electorat, la alegeri.

Caracterul „de masă” al finanțării ilicite a vieții politice și nivelul scăzut de cultură politică al unei părți importante a electoratului nu permit acordarea unui rol decisiv - astăzi, în România - sistemului publicității. Deși foarte important, sistemul publicității se cere dublat de un sistem de control mai clar și mai ferm, care să apeleze inclusiv la sancțiuni de ordin juridic.

Cu privire la sursele de finanțare, aceleași realități naționale contemporane impun să se dea preferință finanțării publice a activităților politice, cu limitarea strictă a finanțărilor private. Este foarte important ca imensa parte a cheltuielilor partidelor politice și ale campaniilor electorale să fie asigurată de la bugetul public, în condiții de echitate și transparență. Chiar dacă, aparent, bugetul public ar fi „încărcat” cu cheltuieli suplimentare relativ mari, „costurile” reale sunt foarte mici, atât din punct de vedere politic și legal (dispare un mare „focar” de „îmbolnăvire financiară” a organismului politic), cât și din punct de vedere financiar (se stopează „scurgerile” masive de bani

publici către actorii privați, care apoi finanțează partidele politice, campaniile electorale și pe liderii politici, așa încât, la „bilanț”, cheltuielile vor fi mult mai mici decât „economii” realizate).

Cu privire la modul de realizare concretă, se pot avea în vedere:

- calea legislativă, cu „închiderea porțițelor” numeroase din lege, dublată de aplicarea riguroasă a legii și de un control ferm din partea instituțiilor abilitate;
- calea „bunelor practici” ale partidelor politice, care se angajează să nu mai recurgă la finanțări oculte, marginalizând partidele politice care nu vor să-și adopte un „cod de conduită” și să intre în „clubul” celor (deveniți) onești.

Concluzii

În România, de la funcționarul public până la ministru și parlamentar, foarte mulți dintre cei care au acces la resurse publice le folosesc fără reținere în scop personal. Față de țări cu o democrație consolidată, în care preocuparea ca demnitarii să nu se folosească de resurse publice (telefoane, personal, consumabile, parcul auto etc.) pentru scopuri politice este constantă, în România de astăzi aproape nici nu se poate concepe că un demnitar și-ar deconta convorbirile telefonice sau factura la benzină pentru toate acțiunile politice de care s-a ocupat în perioada exercitării funcției publice.

În ultimii ani, resurse publice importante servesc, fără reținere, unor obiective politice costisitoare la care liderii instituțiilor publice contribuie, spre fala lor în fața șefilor politici, cu resursele publice pe care le au în subordine. Reforma funcției publice demarată de curând de Guvern are, iată, obstacole serioase care izvorăsc chiar din mentalitatea slujitorilor cetățenilor. Mari schimbări la nivelul mentalității oamenilor politici preocupați de afirmare în cadrul partidului nu se pot aștepta în lipsa instituționalizării unor mecanisme de control echidistante și eficiente în România.

Semnalele presei, prompte și intransigente au reușit să stopeze temporar excesul de folosire a resurselor publice, dar nu au rezolvat nici pe departe problema generalizată la nivelul întregii administrații publice din România. Dacă la nivel central presa a reușit să găsească canale de a culege date din ce în ce mai detaliate, la nivel local, demnitarii se folosesc fără reținere de avantajele funcției publice, blocând accesul presei la informații cu privire la acțiunile lor politice realizate implicit cu folosirea resurselor publice.

Cum raportul nostru se referă la abuzul folosirii funcției publice și a resurselor publice pe cale de consecință de către oameni politici care înțeleg să își deservească partidul «pe spatele» contribuabililor, vom atrage atenția în special asupra: insuficienței aplicării a legislației în sensul neexercitării funcțiilor de control de către instituțiile abilitate invocând lipsa cadrului legal, unui grad de răspundere foarte scăzut în rândul partidelor, corupției generalizate la care, din nou, instituțiile abilitate trebuie să răspundă prin acțiuni ferme de control.

A devenit un clișeu în România să afirmi că în multe domenii există legislație, dar nu se aplică. În domeniul pe care raportul de față îl acoperă, această situație este cu atât mai vizibilă, dacă ne gândim la folosirea de către demnitari a resurselor publice (mașini, șoferi plătiți de la bugetul de stat) în deplasări ale partidului din care fac parte. Asemenea abuzuri pe care presa le prezintă de multe ori pe larg, trebuie înregistrate de Curtea de Conturi care să declanșeze verificări cu privire la folosirea resurselor publice. Invocarea cadrului legislativ incomplet în multe privințe considerăm că nu se justifică. Legea nr.161/2003, privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției, dar și prevederi specifice din Codul Penal pot servi ca suport legal pentru verificările care se impun. Auto sesizări ale Curții de Conturi pot constitui, până la urmă, metoda cea mai eficientă de a combate asemenea comportamente nepotrivite din partea demnitarilor. Până la acțiuni ale Curții de Conturi, în interiorul instituțiilor publice trebuie să funcționeze un sistem de control riguros (care să se aplice în deplină protecție a funcționarului respectiv față de potențiale presiuni pe care superiorii le-ar putea exercita) astfel încât responsabilii financiari dintr-o instituție să aibă efectiv puterea de a nu accepta deconturi pe care le-ar prezenta

șefii instituțiilor după ce s-au deplasat la mare sau la munte cu mașina de serviciu, invocând că a fost vorba despre o deplasare în interes de serviciu.

Asumarea unor acțiuni de control echidistante și riguroase trebuie însă să se desfășoare în paralel cu demersuri pentru completarea legislației. Curtea de Conturi spre pildă trebuie să aibă acces la date și informații din sfera privată în măsura în care acestea îi servesc obiectivului de control al folosirii resurselor publice pe care îl are în vedere. Altminteri, abilitatea cu care demnitarii din funcții diverse reușesc “să facă pierdută” urma banilor va bloca întotdeauna acțiunea de control a Curții, oricât de fermă și-ar pune aceasta să fie.

Tot în legătură cu modificarea legislației, mai sunt aspecte de îndreptat pentru ca resursele publice să fie cât mai puțin abuzate de către politicieni. Oferim numai un exemplu cu mențiunea că o dezbatere amplă trebuie să aibă loc în continuare cu privire la resursele publice manipulate pentru a servi scopuri politice. Astfel, este de discutat regimul în care poate angaja contracte de publicitate o Regie Autonomă care deține monopol în domeniul său de activitate. A cheltui resurse publice în condițiile în care nu ai concurent (vezi cazul Turnului de control de la R.A. ROMATSA) trebuie să aibă la bază o decizie fundamentată, dar și echidistantă și asemenea practici trebuie să țină cont de regulile concurenței, dar și de minime reguli privind protejarea resurselor publice de care Curtea de Conturi trebuie să fie mai mult preocupată.

Dorim să atragem atenția în continuare asupra comportamentului profund corupt din rândul partidelor din România. Nu controalele Curții de Conturi ar trebuie să constituie regula, ci propria măsură pe care reprezentanții partidelor în funcții publice trebuie să și-o însușească, respingând tentațiile de a folosi resurse publice în acțiuni de partid. Faptul că funcția obținută depinde în bună măsură de

sprijinul politic obținut nu trebuie să constituie nici pe departe o scuză pentru a folosi resurse publice ca recompensă față de conducerea partidului. Nici un partid care își respectă electoratul și ține să devină o forță apreciată nu poate permite ca membrii săi să amestece funcția publică cu acțiunile politice ale partidului. Din nefericire partidele politice din România încă înțeleg că funcția publică este o resursă pentru obținerea de avantaje de orice fel, iar rezultatul este observabil la nivelul încrederii populației în clasa politică. Și încă nu se cunoaște de ajuns.

Nivelul corupției din clasa politică românească a atins un nivel îngrijorător. Contracte din resurse publice intermediare de oameni politici care pozează în stâlpi ai moralității sunt intenționat supraestimate pentru ca, atenție, o mică parte să se întoarcă la partidul pe care îl servește respectivul om politic, iar restul (sume importante) să ajungă în propriul cont. Sunt oameni politici în România care au dobândit averi considerabile, din contracte făcute pe bani publici. Șefii lor pe linie politică nu văd în acest comportament nici o problemă atâta vreme cât la partid, în cont, s-au înregistrat sume importante dintr-un același contract pe bani publici. Corupția din viața politică astăzi este tot mai mult legată de corupția la nivel înalt în care sunt implicați politicieni de marcă ai clasei politice de la noi, din tot spectrul politic. Faptul că raportul nostru pune accent asupra actualei guvernări, și este de înțeles atâta vreme cât perioada de documentare s-a întins din 2003 până în primele luni ale lui 2004, nu trebuie să fie interpretat decât ca un semnal de alarmă care privește în egală măsură întreaga clasă politică din România. Avem semnale că în fosta guvernare, se instalaseră aceleași comportamente de unde concluzia că abuzul folosirii resurselor publice a devenit un fenomen de masă. Corupția la nivel înalt nu ține cont cu alte cuvinte - decât în mică măsură - de culoarea politică a celor aflați la guvernare, chiar dacă măsura abuzului poate diferi major funcție de calitatea oamenilor aflați în funcții importante

în administrație și al căror semnal este important pentru colegii din diferite funcții publice.

Tema pe care o propunem astăzi nu poate fi separată nici de problema accesului autorităților publice din România la fonduri europene considerate, conform legislației române, ca fiind fonduri publice. Acest lucru nu poate fi însă analizat decât în măsura în care există cu adevărat voință din partea reprezentanților Uniunii Europene la București de a urmări și publica datele cu privire la cheltuirea acestor fonduri.⁵⁴

Problema folosirii în abuz a resurselor publice pentru scopuri politice este mult mai complexă decât raportul nostru poate cuprinde. Ea are legătură, spre pildă, cu stadiul actual al privatizării, care așa cum arată lucrurile, nu tranșează suficient de explicit care este sfera publică și care cea privată. Există și în acest domeniu responsabilități de control care trebuie mai ferm exercitate astfel încât România să fie cu adevărat o țară credibilă partenerilor săi externi, iar oamenii politici mult mai credibili la nivelul percepției concetățenilor lor.

⁵⁴ IPP a solicitat în repetate rânduri informații despre fondurile europene câștigate de firme, ONG și autorități locale, fără a primi răspunsuri relevante în acest sens.

Bibliografie

Cărți/Rapoarte

Consiliul Europei, *Convenția Civilă asupra corupției, Strasbourg*, 4 noiembrie 1999, ratificată de Parlamentul României în aprilie 2002

Maurice Duverger, *Les partis politique*, Paris, Armand Colin, 1953

George Marinescu, *Cercetări Arheologice în Județul Bistrița Năsăud*, vol. I - II, Editura George Coșbuc, Bistrița, 2003

Ministerul Administrației și Internelor și Banca Comercială Română, *Protocolul privind susținerea Programului Național pentru refacerea infrastructurii locale prin creditarea unităților administrației publice locale*, 11 iunie 2003

Adrian Năstase, *Europa Quo Vadis? Spre o Europă Unită*, Regia Autonomă Monitorul Oficial, București, 2003

Societatea Pagini Aurii S.A., *Pagini Albe, Cartea de telefon Vrancea 2004-2005*, Pagini Aurii S.A., 2004

OSCE, *Final Report on Elections to the State Duma*, Russian Federation. 7 decembrie 2003

Societatea Academică Română, *Transparență pentru o presă independentă, cum cheltuie instituțiile publice banii din publicitate*, București, 2003

Transparency International, *Global Corruption Barometer*, Berlin, iulie 2003

Colecțiile 2003-2004 ale ziarelor

Academia Cațavencu

Adevărul

Bursa

Capital

Cotidianul

Evenimentul Zilei

Național

România Liberă

Ziua

Legislație

Legea nr. 500/2000 privind finanțele publice

Legea nr. 215/2001 privind administrația publică locală

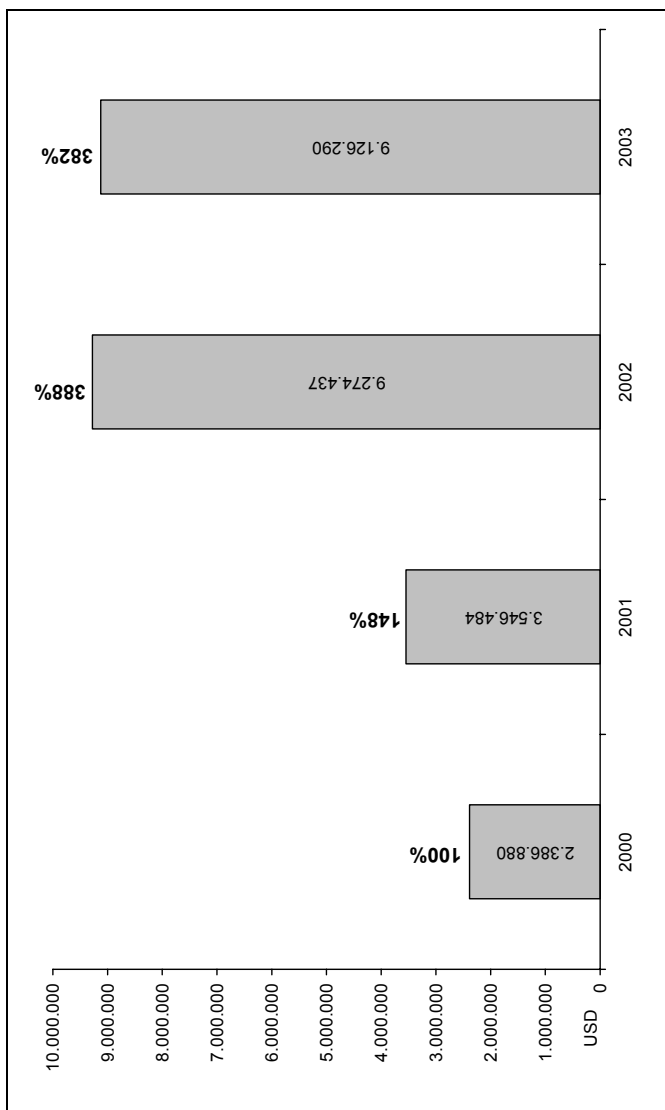
Legea nr. 43/2003 privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale

Legea nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției.

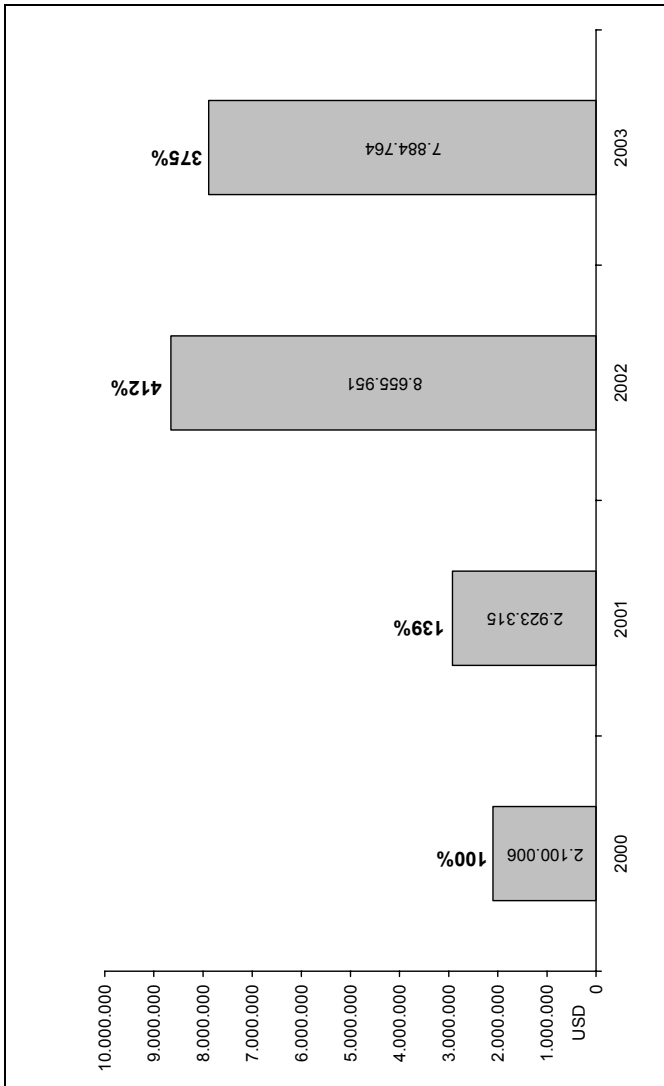
Listă abrevieri

AEP - Autoritatea Electorală Permanentă
AND - Administrația Națională a Drumurilor
ANL - Agenția Națională pentru Locuințe
AP - Acțiunea Populară
APAPS - Autoritatea pentru Privatizare și Administrare a Participațiilor Statului
BCR - Banca Comercială Română
CEC - Casa de Economii și Consemnațiuni
CFR - Căile Ferate Române
CJ - Consiliul Județean
CNA - Consiliul Național al Audiovizualului
CE - Consiliul Europei
FMI - Fondul Monetar Internațional
H.G. - Hotărâre de Guvern
MAI - Ministerul Administrației și Internelor
MFP - Ministerul Finanțelor Publice
MJ - Ministerul Justiției
NATO - North Atlantic Treaty Organisation
ONG - Organizație neguvernamentală
OSCE - Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
O.U. - Ordonanță de Urgență
PD - Partidul Democrat
PIB - Produsul Intern Brut
PNL - Partidul Național Liberal
PSD - Partidul Social Democrat
RAAPPS - Regia Autonomă Administrația Patrimoniului Protocolului de Stat
RAJAC - Regia Autonomă Județeană de Apă și Canalizare
ROMATSA - Administrația Română a Serviciilor de Trafic Aerian
SGG - Secretariatul General al Guvernului
SPP - Serviciul Român pentru Protecție și Pază
SRL - Societate cu răspundere limitată

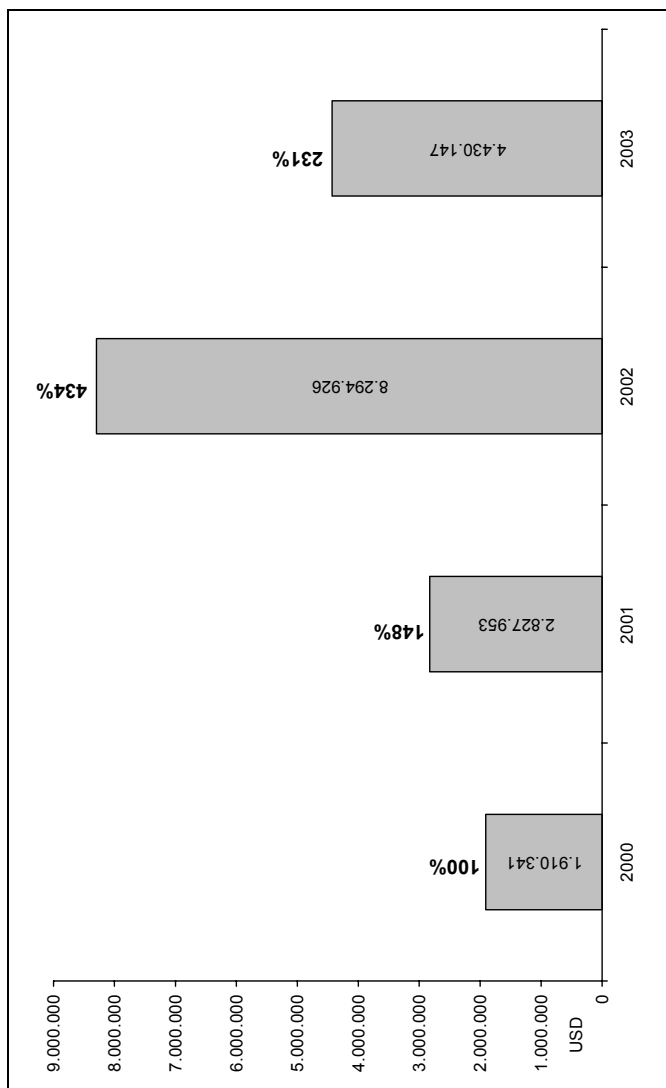
Grafic 1. Sume investite de toate instituțiile monitorizate în publicitate

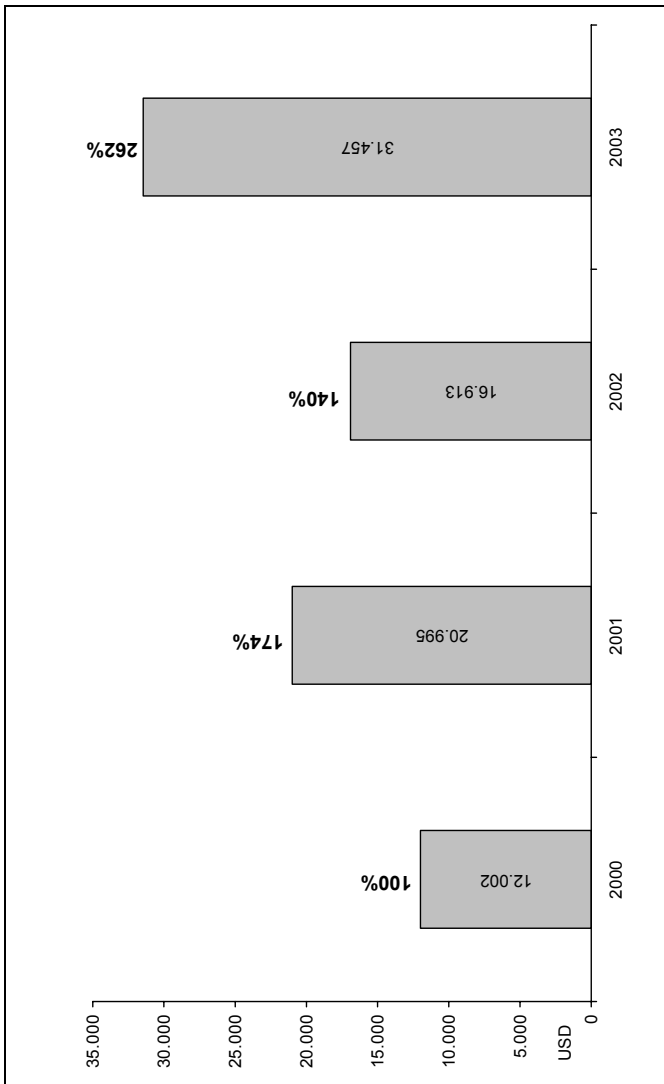
Grafic 2. Sume investite de Guvernul României, incluzând Ministerele, în publicitate

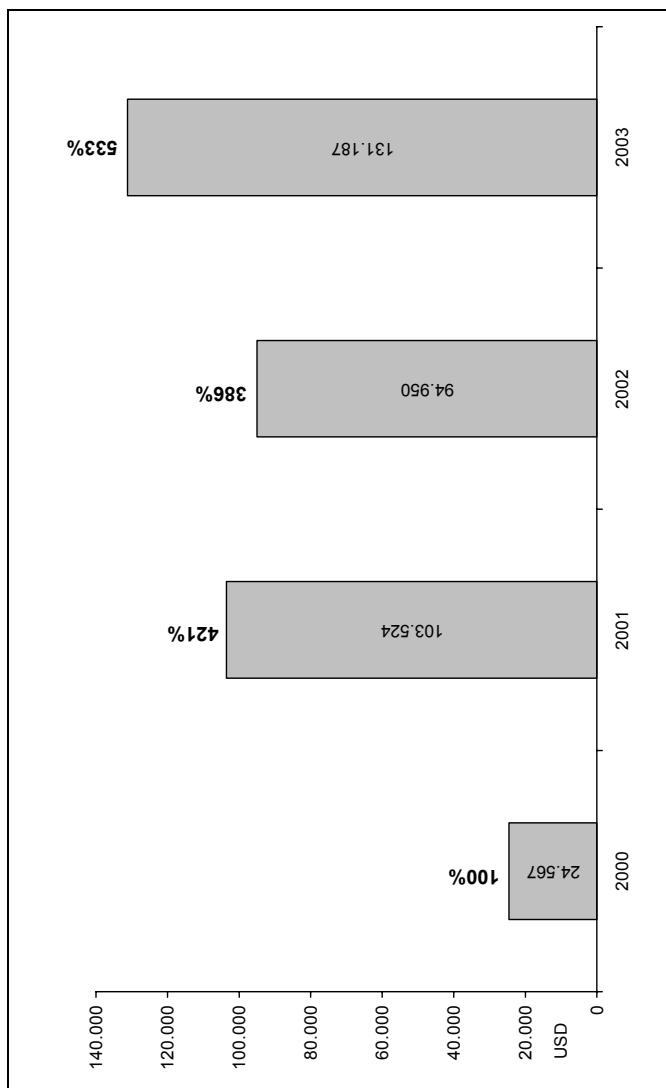
Grafic 3. Sume investite de Ministere în publicitate

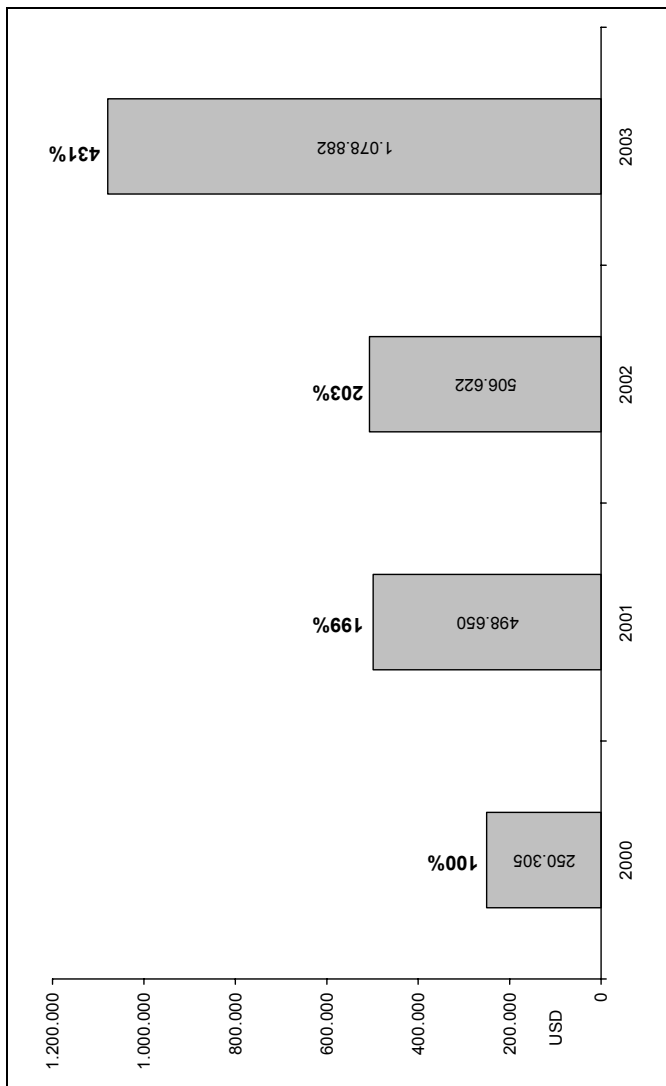
Grafic 4. Sume investite de Prefecturi în publicitate

Grafic 5. Sume investite de Consilii Județene în publicitate

Grafic 6. Sume investite de Primării și Consilii Locale în publicitate

Institutul pentru Politici Publice
București
mai 2004